

VIITTOMAKIELISTEN NUORTEN
SIJOITTUMINEN JATKO-OPINTOIHIN JA
TYÖELÄMÄÄN PERUSKOULUN JÄLKEEN

Miina Herronen &

Carita Luukkainen

Opinnäytetyö

Kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Pieksämäki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Herronen, Miina & Luukkainen, Carita. Viittomakielisten nuorten sijoittuminen jatko-opintoihin ja työelämään peruskoulun jälkeen. *Diak Pieksämäki*, kevät 2016, 51 s., ja 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää viittomakielisten nuorten sijoittumista entisen Haukkarannan koulun, nykyisen Valteri Onervan jälkeen. Työssä selvitettiin, olivatko opiskelijat saaneet opiskelupaikan, työllistyneet ja olivatko he kokeneet viittomakielestä olleen haittaa opinto- ja työpoluilla. Työ tehtiin yhteistyössä Valteri Onervan kanssa, joka on valtion ylläpitämä erityiskoulu. Työn tuloksia tullaan hyödyntämään Valteri Onervassa, erityisesti vanhempainpäivissä. Opiskelijoiden vanhemmat olivat kiinnostuneita siitä, mihin aiemmin koulusta jatko-opintoihin siirtyneet viittomakieliset nuoret ovat päätyneet.

Aineistonkeruumenetelmänä teimme sähköisen kyselyn, jolla kartoitimme vastaajien opiskelu- ja työpolun peruskoulun päättymisestä tähän päivään, ja hieman tulevaisuuteen. Kyselyssä käytimme monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä ja analysoimme vastaukset laadullisesti. Lisäksi haimme runsaasti teoretietoa kirjallisuudesta, elektronisista lähteistä sekä haastatteluista. Näin pystyimme hahmottamaan viittomakielisten koulutusta, kulttuuria ja elämää yleensä.

Kyselyymme vastasi kuusi 18–25-vuotiasta viittomakielistä nuorta. Vastaajien mukaan viittomakielisyys ei ollut sulkenut pois jatko-opiskelumahdollisuuksia, ja kaikki olivat suorittaneet tai suorittamassa ammattikoulua tai lukiota. Työelämässä vastaajista oli neljä ja heistä kolme koulutustaan vastaavassa työssä. Viisi kuudesta kyselyyn vastanneista aikoi vielä lisäkouluttautua, esimerkiksi ammattikoulu-, ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opinnoissa. Kaikki kyselyyn vastanneet kertoivat olevansa tyytyväisiä omaan opiskelu- ja työpolkuunsa.

ASIASANAT: opinto- ja työpolut, tuettu opiskelu, tulkit, viittomakieli.

ABSTRACT

Herronen, Miina & Luukkainen, Carita. Secondary and higher level education and employment of students who use sign language as their first language. Diak Pieksämäki, spring 2016, (51 pages, and one attachment). Diaconal University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

Our thesis presents the studies and employment of students with sign language as their first language after graduating from Haukkaranta School, nowadays known as Valteri Onerva. The main objectives of the study were to examine whether the students had been able to continue their education and find employment. Furthermore, we were interested to know of any difficulties in the students' studies or work due to sign language being their first language. The study was conducted in collaboration with Valteri Onerva school, a special school maintained by the state. The results and findings of our work will be put to work at the Valteri Onerva school's parenting events. The parents are particularly interested in where the school's previous students using sign language as a first language have gone on to study and work.

We gathered data using an electronic enquiry where we asked about the respondents' experiences in their studies and work from the end of basic education up until now and a bit further on to the future. The enquiry comprised multiple choice and open-ended questions. The answers were analysed qualitatively. We also studied literature from both printed and electronic sources and conducted interviews to gain further insights. Thus we were able to gain a full picture of the education, culture and life of those using sign language as a first language.

Our six respondents were 18–25 years of age. None of them had encountered any problems in their studies and all of them had or were in the process of getting a secondary education. Of the six respondents four had employment, with three of them in jobs corresponding to their degrees. Five out of the six respondents intended to study further, for instance in vocational schools or higher education. All the respondents were happy with the way their education and employment had turned out.

KEY WORDS: aided education, education, educational continuum, employment continuum, sign language, sign language interpreters.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VIITTOMAKIELI.....	8
2.1 Kulttuuri ja yhteisö	9
2.2 Kuurojen koulut Suomessa	11
3 TULKKI MUKANA ARJESSA	13
3.1 Opiskelutulkki.....	15
3.2 Miten tulkin saa käyttöönsä?	15
4 KAHDESTA ERILLISESTÄ KOULUSTA VALTERI ONERVAKSI.....	17
4.1 Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Onerva	18
4.2 Valteri-verkosto	19
4.3 Nivelvaiheen tukimuodot Valteri Onervassa.....	20
5 OPINTOPOLUT	24
5.1 Perusopetus	24
5.2 Erityisopetus	25
5.3 HOJKS – Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ...	26
5.4 Ammatillinen erityisopetus.....	27
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
6.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet.....	29
6.2 Aineistonkeruumenetelmä	29
6.3 Aineiston analysointi	31
6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	32
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
7.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot.....	35
7.2 Yläkoulu ja jatko-opintoihin siirtyminen.....	36
7.3 Jatko-opinnot	38
7.4 Työelämä ja tulevaisuus	40
8 POHDINTA	42
8.1 Johtopäätökset.....	42
8.2 Tutkimusprosessin haasteet	43
8.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja jatkotutkimusmahdollisuudet	45
LÄHTEET	47

1 JOHDANTO

Halusimme perehtyä viittomakielisyyteen ja viittomakielisten kulttuuriin sen kiehtovuuden takia. Kiehtovuuden lisäksi meitä motivoi tähän aiheeseen tarttumiseen myös haluamme kehittää ammattitaitoamme viittomakielisten asiakkaiden suhteen. Viittomakieliset edustavat yhtä Suomen pienimmistä kotimaisista kieliryhmistä. Heidän keskuudessaan vallitsee täysin oma kulttuuri ja muista kielistä poikkeava kommunikointitapa. Viittomakieliset ovat kuitenkin poikkeuksellisia siinä, että yllättävän moni viittomakielinen lapsi ja nuori suorittaa peruskoulun ja jatko-opinnot erityisopetuksen piirissä, vaikka heissä ei ole muuta poikkeavaa kuin kommunikointitapa. Viittomakielisiä kuuroja ja huonokuuloisia on Suomessa arvion mukaan noin 4000–5000 (Huhtanen, Puukko, Rainó, Sivunen & Vivolin-Karén 2016, 18). Viittomakieltä käyttäviä kuulevia on arviolta noin 6000–9000 (Leppänen Ilona, henkilökohtainen tiedonanto 11.2.2016).

Viittomakielinen opetus on Suomessa lapsenkengissään (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015). Vastuu viittomakielisen perusopetuksen tarjoamisesta on kunnilla, mutta vain harva kunta pystyy siihen, joten oppilaat siirtyvät valtion erityiskouluihin (Apajalahti 2004, 129). Ammattiopetusta ja lukio-opetusta viittomakielellä saa vain muutamassa oppilaitoksessa (Kuurojen Liitto ry 2010, 37). Erityisopetuksen tuen ja tulkkien turvin viittovat pystyvät opiskelemaan yleisopetuksen piirissä, mutta se on haastavampaa kuin omalla kielellä opiskelu.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää viittomakielisten nuorten opintopolkuja entisen Haukkarannan koulun, eli nykyisen Valteri Onervan jälkeen. Tutkimuksessamme selvitettiin, kuinka he ovat saaneet opiskelupaikan ja työllistyneet. Meitä kiinnosti myös se, ovatko he kokeneet viittomakielestä olleen haittaa opinto- ja työpoluilla. Toive tutkimukselle nousi Valteri Onervan nykyisten oppilaiden vanhemmilta. Vanhemmat olivat kiinnostuneita siitä, mihin aiemmin koulusta jatko-opintoihin siirtyneet viittomakieliset nuoret ovat päätyneet.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli myös viittomakielisyyden näkyväksi tekeminen. Olemme omalta osaltamme pyrkinneet tuottamaan tietoa viittomakielisistä kielivähemmistönä ja tuomaan heidän kulttuuriaan ihmisten tietoisuuteen. Kuulevien ja kuurojen ainoa

eroavaisuus on kommunikointitapa. Tietouden avulla viittomakielisistä voisi tulla selkeämmin kielivähemmistö kuin vammaisryhmä.

Työn tuloksia tullaan hyödyntämään Valteri Onervassa, erityisesti vanhempainpäivissä. Tuloksia voidaan hyödyntää Valteri Onervassa myös työn kehittämisessä esimerkiksi jatko-opintoihin liittyen. Opinto-ohjaajat osaavat kertoa, mitä vaihtoehtoja viittomakielisille on peruskoulun jälkeen, mutta vanhemmat kaipasivat konkreettisempia esimerkkejä mahdollisista opintopoluista. Vanhempien lisäksi esimerkkejä mahdollisista opintopoluista voisivat kaivata myös oppilaat sekä heidän opettajansa Valteri Onervassa. Lisäksi opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää myös Diakonia-ammattikorkeakoulun ja mahdollisesti muidenkin alan oppilaitosten opetuksessa viittomakielisten ohjaamiseen liittyen. Tästä aiheesta ei juurikaan ole aiemmin tehty tutkimuksia, joten uskomme, että tutkimustamme voidaan hyödyntää. Aiemmat tutkimukset ovat käsitelleet lähinnä vammaisten sijoittumista jatko-opintoihin ja työelämään, esimerkiksi Haapasalo (1993) sekä Blackorby ja Wagner (1996), mutta nämäkin tutkimukset ovat varsin vanhoja.

2 VIITTOMAKIELI

Viittomakielestä ja viittomakielisyydestä on olemassa teoriatietoa niin kirjoissa kuin internetissä. Tietoa on ripoteltu useaan kirjoihin tai sivustoille, jotka käsittelevät vammaisuutta, eikä viittomakielestä ole yhtä selkeää kirjaa tai sivustoa. Kirjat, joissa on tietoa viittomakielestä ja viittomakielisyydestä, ovat vanhoja ja kaipaavat päivitystä sekä syventämistä. Olemme halunneet koota tähän napakan ja kattavan teoriaosuuden viittomakielestä ja viittomakielisyydestä. Kyselyymme osallistuneet ovat kaikki viittomakielisiä, joten on luontevaa kertoa heidän kielestään sekä kulttuuristaan.

Ensimmäinen kirjoitettu tieto kuuroista on peräisin ajalta n. 1700 e.Kr. Kirjoituksessa mainitaan kuuro prinssi. Muinaisessa Egyptissä kuuroista huolehtivat papit, jotka myös opettivat kuuroja lukemaan ja kirjoittamaan. Kuuroja pidettiin luotettavina: yhdellä faaraolla oli kuuro neuvonantaja. (Wallvik 2001, 7.) 1600-luvulla tiedemiehet sekä lääkärit alkoivat uskoa, että kuuroja voi opettaa. Kuurojen itseilmaisun puute johtui ainoastaan siitä, ettei kuuroja osattu opettaa heidän kielellään. (Wallvik 2001, 19.)

Viittomakielellä tarkoitetaan manuaalista kommunikointimuotoa, jota voidaan käyttää korvaamaan puhuttua eli oraalista kieltä. Kommunikointivälineenä viittomakieltä käyttävät yleensä kuurot ja heikkokuuloiset. Tämä kieli koostuu erilaisista yksittäisistä viittomista, sormiaakkosista sekä tukiviittomista, mutta kielellä on kuitenkin oma rakenteensa ja kielioppinsa. Suomessa käytetään suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. (Takala & Lehtomäki 2002, 30–34.) Viittomakieltä on joskus opetettu puhutun suomen kielen mukaan, ja tämä tapa on jäänyt joillekin viittomakielisille. Viittomakieli sai äidinkielen oppiaineen aseman vuonna 1991. (Honkanen & Niemi 2010, 20–21.) Vuonna 1995 Suomi tunnusti viittomakielen yhdeksi maan viralliseksi kieleksi ja oli tuolloin maailmassa kolmas maa, joka näin on tehnyt (Tuotantoyksikkö Kantti i.a).

Viittomakieli ei ole kuuroille apuväline, vaan se on heidän kommunikointikielensä ja samalla äidinkieli. Puhutun ja viitotun kielen yksi ero on kielen aistimistapa. Kuulon avulla ymmärretään ja aistitaan puhuttua kieltä, kun viittomakieltä ymmärretään ja aistitaan näön avulla. Viittomakieltä ei esimerkiksi kirjoiteta niin kuin suomen kieltä. Tästä johtuen äidinkieleltään viittomakieliset opiskelevat suomea toisena kielenään, ja oppivat

myös kirjoittamaan. Jokaisella maalla on oma viittomakielensä ja myös saman maan sisällä viittomakielessä voi olla eroavaisuuksia. Tämä on verrattavissa puhutun kielen murteisiin. Viittomakieleen kuuluu ikonisuus, viittomat sekä niillä luodut ”näyttämöt” lauseen tapahtumille. Viittoma muodostuu käsimuodosta, paikasta ja liikkeestä. Yksi viittoma merkitsee usein useampaa sanaa. Käsimuodoista yleisimpiä ovat kämmenkäsimuoto ja nyrkkikäsimuoto. Myös kasvojen liikkeet kuten katseen suunta, suun liikkeet ja silmien siristäminen ovat tärkeitä viittomakielessä. Suomessa on käytössä sormiaakkoset, joita hyödynnetään silloin, kun puhutaan tuntemattomasta ihmisestä tai paikasta. Jokaisella viittomakielisellä ja heidän kanssaan elävällä on oma viittoma, jolla ilmaistaan heidän nimensä. (Honkanen & Niemi 2010, 20–21.)

2.1 Kulttuuri ja yhteisö

Kuurot käyttävät arjessaan sanoja kuuro ja kuuleva viitaten oman ryhmänsä jäseniin ja kuuleviin henkilöihin. Myös kuulevien on hyväksyttävää käyttää sanaa kuuro. Nykyisin on käytetty myös termiä viittomakielinen, joka kattaa kaikki viittomakieltä käyttävät. Kun käytetään termiä kuuro, viittaa se enemmän aistin piirteeseen ja yhteisöön. Sana viittomakielinen viittaa kielitieteeseen ja sosiokulttuurisiin näkökulmiin. (Honkanen & Niemi 2010, 10.) On täysin yksilöstä kiinni, kuinka hän kokee kuuluvansa kuurojen vai viittomakielisten yhteisöön. Tähän asiaan vaikuttaa esimerkiksi kuulovamman aste. Tämä selittää osaltaan sen, miksi samasta yhteisöstä käytetään kahta eri nimitystä, eli viittomakieliset ja kuurot. (Lahtinen Pirjo, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2015.)

Viittomakieliset muodostavat oman kansanryhmänsä, joka voidaan luokitella kielelliseksi vähemmistöksi Suomessa samalla tavalla kuin saamelaiset tai romanit. Tähän ryhmään kuuluu kuuroja, huonokuuloisia ja heidän läheisiään. Ryhmään kuuluu myös asiakaspalvelijoita ja eri alojen ammattilaisia, jotka työnsä puolesta tarvitsevat viittomakielen taitoa. Myös muut kuulevat, jotka osallistuvat tämän yhteisön toimintaan ja haluavat tukea yhteisön päämääriä, ovat osa ryhmää. Viittomakielisten ryhmän voi myös jakaa niihin, jotka käyttävät viittomakieltä joko äidinkielenä, ensikielenä, toisena kielenä tai vieraana kielenä. Tätä ryhmää voidaan kuitenkin kutsua myös kulttuuriseksi ryhmäksi, sillä heillä on oma kieli, tavat, käyttäytymismallit, käytänteet ja näkemykset ulkopuolisiin verrattuna. (Malm 2000, 79–100.)

Kuurojen yhteisö on tiivis ja sen jäsenet toimivat kohti yhteisiä päämääriä ja tavoitteita. Tasa-arvo kuurojen ja kuulevien välillä kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla on kuurojen yhteisön tärkein päämäärä. Myös kuulevat, esimerkiksi kuurojen lasten vanhemmat tai kuurojen kanssa työskentelevät, voivat kuulua yhteisöön, sillä he työskentelevät kohti yhteisiä tavoitteita. (Wikman 2000, 11.)

Viittomakielen hallitseminen ja sen käyttö ovat ehtona kuurojen yhteisön jäsenyydelle. Viittomakieli on tärkeä osa kuurojen kulttuuritaustaa, ja siksi se on heille hyvin tärkeä. Kuurot pystyvät viittomakielen avulla ilmaisemaan itseään ja kehittämään kykyjään samalla tavalla kuin kuulevat puhutulla kielellä. On olemassa myös kirjoitettua tietoa esimerkiksi kuurojen historiasta, mutta viittomakieli on yleisin keino jakaa perinnetietoa. Kuurojen kertomat vanhat kertomukset, uskomukset, tiedot, tavat ja normit ovat usein hankalia kääntää sanasta sanaan puhutulle kielelle ja kirjata ylös. Jotta viittomakieltä voi kääntää puhutulle kielelle, on tulkin hallittava viittomakieli ja tunnettava kuurojen yhteisöä. (Wikman 2000, 11–12.)

Viittomakieli mahdollistaa kuuroille olla sen, mitä he ovat ja tahtovat olla. Ilman viittomakieltä kuurojen tasa-arvoinen osallistuminen, kulttuuri-identiteetti ja itsetunto ovat vaarassa. Viittomakielen oppiminen tapahtuu kuurojen ollessa kanssakäymisessä toistensa kanssa. Myös kuuleva, viittomakielentaitoinen voi oppia ja opettaa viittomakieltä. (Wikman 2000, 12–13.)

Kaikkia kuurojen yhteisöjä yhdistää kuurojen kulttuuri, joka pitää sisällään tapoja, arvoja sekä uskomuksia. Yhteisöt voivat olla erilaisia eri puolella Suomea. (Wikman 2000, 11.) Jokainen kuuro kuuluu tahtomattaan jollakin tasolla kuurojen yhteisöön. Erityisesti nuorilla kuuroilla on toisinaan haasteita yhteisöön kiinnittymisessä. Nuori voi hävetä kuurouttaan niin, ettei halua paljastaa sitä edes toisille kuuroille. Kuurojen yhteisö on tiivis ja pitää yhteistä linjaa. (Lahtinen Pirjo, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2015.)

Kuurojen kulttuuri on kokonaisuus, joka määrittää kuurojen ryhmän ja auttaa siihen kuuluvia sopeutumaan ympäristöön. Kulttuuri on pohjana kuurojen identiteetille ja antaa tunteen ryhmään kuulumisesta. Kuurojen yhteisö ja kulttuuri antavat vaikutteita siihen, miten kuuro ihminen kokee itsensä ja kuinka hän näkee tulevaisuutensa yhteiskunnassa.

Kuurojen kulttuuri kehittyi jatkuvasti jäsentensä tarpeiden mukaan ja se on ollut olemassa niin kauan kuin kuurot ovat olleet tekemisissä toistensa kanssa. (Wikman 2000, 14.)

Suomessa kuurojen yhteisöistä löytyy runsaasti tietoa 1800-luvulta. Kuurot taistelivat ja taistelevat edelleen tasa-arvosta muiden ihmisten kanssa. Kuurojen yhteisöissä on alusta alkaen murrettu eristäytyneisyyttä, yksitoikkoisuutta ja lievitetty vaikeuksia, sekä luotu omaa arvostusta. Yhdistävänä tekijänä on aina ollut kuurouden sijaan yhteinen kieli, viittomakieli. Ulkoisen taistelun lisäksi kuurojen yhteisöt toimivat jäsentensä hyväksi. Kuurojen yhdistyksissä oli tyypillistä taloudellinen avustus, kuten sairauskassa ja hautausavustus. He keräsivät rahaa myös Lesken ropo -keräyslippaan avulla. Lipas lähetettiin kuurojen yhdistykseen jaettavaksi, ja tarkoituksena oli, että jokainen jäsen laittaa lippaaseen kuukausittain 10 penniä. Keräyksestä saadut rahat menivät Lesken ropo -apurahastoon, joka auttoi rahallisesti sairaita, vaivaisia ja köyhiä. Lesken ropo perustettiin 1908 Kuuromykkäin Liiton yleisessä kokouksessa. (Wallvik 2001, 213.)

2.2 Kuurojen koulut Suomessa

Lokakuussa 1846 Carl Oscar Malm avasi yksityisen kuuromykkäinkoulun Porvooseen. Malm oli itse kuuro: hänen kuuroutensa huomattiin, kun hän ei oppinut puhumaan. Oppilaita Malmin koulussa oli aluksi vähän, koska vanhemmilla ei ollut varaa maksaa opetusta ja lasten oleskelua Porvoossa. Vuonna 1848 koulun toiminta lakkasi, sillä sen kolme oppilasta jättivät palaamatta kouluun. Malm jatkoi opetusta kotikoulussa, jossa ei ollut montaa oppilasta (Wallvik 2001, 98–100.)

Ensimmäinen valtion kuurojen koulu perustettiin Turkuun tammikuussa 1860. Koulu halettiin Turkuun, koska Turku pidettiin yhteiskunnan keskipisteenä. Turku oli myös ilmastoltaan hyvä ja maa oli siellä viljavaa. Koulussa käytettävä opetussuunnitelma oli lähes sama kuin kansakoulussa käytetty, mutta siihen sisältyi lisäksi daktylogia, eli sormien kieli. Carl Malm toimi koulussa opettajana. Johtajana hän ei voinut toimia, sillä johtajan tuli olla täysiaistinen. (Wallvik 2001, 102–103.)

Koulun avatessa ovensa ensimmäistä kertaa oppilasmäärä oli 13, mutta lukuvuoden päättyessä oppilaita oli 22. Koulussa opiskeli kuuroja lapsia sekä aikuisia. Koulussa oli kaksi luokkaa, toinen tytöille ja toinen pojille. Koulussa oli ankara kuri. Rangaistuksena käytettiin selkäsaunaa, arestia, paastoa ja jälki-istuntoa. (Wallvik 2001, 103–105.)

Seuraavat kuurojen koulut perustettiin Kuopioon vuonna 1863 ja Pietarsaareen vuonna 1861. Yksityinen Heffata-kuurojenkoulu perustettiin vuonna 1884, ja se alkoi myöhemmin saada valtion avustusta 100 markkaa vuodessa jokaista oppilasta kohden. Syksyllä 1894 Jyväskylään perustettiin kuurojenkoulu. Tuolloin koulussa aloitti 33 oppilasta, joista nuorimmat olivat 13- ja vanhimmat 26-vuotiaita. Oppilaiden määrä vaihteli vuodesta riippuen. Jotkut vanhemmat pelkäsivät lähettää lapsensa kuurojen kouluun, koska opettajien pelättiin olevan ilkeitä oppilaille, ja ruoan olevan pahaa. Koulun perustamista varten oli perustettu rahasto, joka sai lahjoituksia muun muassa pietarilaiselta paronilta. Oppilaat olivat kotoisin ympäri Suomea, ja he asuivat yksityiskodeissa kaupungilla. Koska majoitusten löytäminen oli vaikeaa, alkoivat pojat nukkua esimerkiksi voimistelusalissa. Näin koulu alkoi muuttua asuntolakouluksi. (Wallvik 2001, 119, 121, 131–132.)

Jyväskylän jälkeen kuurojen kouluja perustettiin Mikkeliin vuonna 1893 ja Ouluun 1898. Mikkelin koulussa otettiin käyttöön vuonna 1936 puhemenetelmä. Puhemenetelmän käyttöönotto tarkoitti käytännössä viittomakielen muuttamista puheeksi ja huulitalukemiseksi. Ennen muutosta Mikkelin kuurojenkoulu oli ottanut vastaan heikkoja oppilaita, joita ei voitu opettaa puhemenetelmällä. Muutoksen jälkeen heikot oppilaat lähetettiin Jyväskylän kuurojen kouluun. Vuonna 1943 Mikkelin koulu muuttui puhtaasti puhekouluksi. 1800-luvulla oli koulujen opetuksen lisäksi tarjolla myös yksityisopetusta. Opettajia toimi muun muassa kuurojenkoulujen entiset oppilaat. Yleensä opettajat opettivat kotonaan, pienissä kuurojenkouluissa, joita pidettiin ympäri Suomen. Vuonna 1918 kuuroille säädettiin oppivelvollisuus. (Wallvik 2001, 131–133, 136.)

3 TULKKI MUKANA ARJESSA

Viittomakielen tulkit ja viittomakieliset kulkevat niin sanotusti käsi kädessä. Ilman tulkkia viittomakielisen voi olla haastavaa kommunikoida kuulevien, viittomakielen taidottomien kanssa. Tulkkien avulla viittomakielisten elämä, esimerkiksi opiskelu, helpottuu merkittävästi. Ilman tulkkeja viittomakielisten voi olla mahdotonta linkittyä kuulevien maailmaan. Koska tulkkien merkitys viittomakielisten elämässä on merkittävä, olemme koonneet tähän varsin kattavan osion tulkkien käytöstä ja koulutuksesta.

Laki vammaisten henkilöiden tulkkipalveluista edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa yhdenvertaisina jäseninä. Tulkkauspalveluun ovat oikeutettuja kuulovammaiset, kuulonäkövammaiset, puhevammaiset sekä ne, jotka vammansa vuoksi tarvitsevat tulkkausta esimerkiksi opiskeluun, työssäkäyntiin tai harrastamiseen. Tulkkauspalvelun edellytyksenä on henkilön kyky ilmaista omaa tahtoaan tulkkauspalvelun avulla. Sen lisäksi hänellä tulee olla käytössä toimiva kommunikaatiokeino. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010.)

Kuulovammaisella henkilöllä on lain mukaan oikeus saada vähintään 180 tulkkauštuntia yhden vuoden aikana. Tulkkauštunteja on mahdollista saada enemmän, mikäli se on perusteltua. Edellä mainittujen tulkkauštuntien lisäksi kuulovammaiselle on järjestettävä opiskeluun liittyvää tulkkauspalvelua niin paljon, että henkilö suoriutuu perusopetuksen jälkeisistä opinnoistaan. Edellytyksenä opiskelutulkkaukselle on, että opinnot johtavat ammattiin tai tutkintoon, ne edistävät ammatilliseen koulutukseen pääsemistä tai työllistymistä, tai ne tukevat työelämässä mukana pysymistä tai etenemistä. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010.)

Suomessa Kansaneläkelaitos järjestää tulkkauspalvelua joko tuottamalla itse palvelua tai ostamalla palvelut. Vaativissa tulkkaustilanteissa voidaan käyttää kahta tai useampaa tulkkia. Tulkkauspalvelua järjestettäessä otetaan huomioon asiakkaan toivomukset, mielihiteet ja yksilölliset tarpeet. Tulkkauspalvelusta ei aiheudu palvelunkäyttäjälle kustannuksia. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010.) Tulkkauspalvelun piiriin pääsyä haetaan kirjallisesti Kansaneläkelaitokselta. Hakemuksen liitteenä on oltava

sosiaali- ja terveysalan asiantuntijan lausunto tulkkauspalvelun tarpeesta sekä vamman laadusta. (Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010.)

Kaikki tulkit, kuten myös viittomakielen tulkki, työskentelevät sellaisissa tilanteissa, joissa kaikki eivät kommunikoi samalla kielellä. Tulkkien työkenttä on laaja, sillä viittomakieliset tarvitsevat tulkkia monissa eri tilanteissa ja tapahtumissa, työpaikoilla, juhlissa, opiskelussa ja harrastuksissa. Viittomakielen tulkit noudattavat työssään ammatteettistä säännöstöä (Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.c). He ovat koulutettuja ammattilaisia, jotka tulkkaustilanteissa ovat puolueettomia ja riippumattomia (Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.d).

Asioimistulkin eettiset ohjeet

1. *Tulkilla on salassapitovelvollisuus.*
 2. *Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.*
 3. *Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.*
 4. *Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.*
 5. *Tulkki valmistautuu tehtäväänsä huolellisesti ja ajoissa.*
 6. *Tulkki tulkkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.*
 7. *Tulkki on puolueeton viestinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.*
 8. *Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.*
 9. *Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.*
 10. *Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkausta tulkkaustilanteissa.*
 11. *Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.*
 12. *Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.*
- (Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.d.)

Suomessa tulkkeja koulutetaan Helsingissä ja Kuopiossa Humanistisessa ammattikorkeakoulussa sekä Turussa Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Koulutuksen aikana opiskelijalle kehittyy ammattitaito, jonka avulla hän voi toimia tulkkina viittomakielisten ja suomenkielisten välillä. Yksi keskeisimmistä tavoitteita koulutuksessa on suomen ja suomalaisen viittomakielen omaksuminen sekä molempien kielten kulttuurin tuntemus. Valmistuttuaan viittomakielen tulkki on tulkkauksen ja viestinnän ammattilainen. (Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.b.)

3.1 Opiskelutulkki

Viittomakielinen opiskelija voi käyttää opinnoissaan opiskelutulkkia esikoulusta yliopistotasolle saakka. Opiskelutulkin tehtävänä on toimia kielenkääntäjänä. Hän tulkkaa opettajan ja muiden opiskelijoiden käyttämää puhuttua kieltä viittomakielelle ja tulkattavan käyttämää viittomakieltä puhutulle kielelle. (Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.a.)

Mikäli oppilas käyttää peruskoulun aikana opiskelutulkkia, on palvelun maksajana koulu- tai oppilaitos. Muissa kuin peruskoulun opinnoissa opiskelutulkin rahoitus haetaan Kelasta. Opiskelutulkin on valmistauduttava tulkkaukseen esimerkiksi tutustumalla opiskeltavaan sisältöön, jotta tulkkaus olisi mahdollisimman laadukasta. Opiskelutulkkien päivät voivat olla pitkiä, jonka vuoksi on mahdollista käyttää paritulkkausta. Tutkimuksissa on osoitettu, että tulkkauksen laatu ja tulkkien jaksaminen paranevat paritulkkausta hyödynnettäessä. Käytännössä paritulkkaus tapahtuu niin, että tunneilla on mukana kaksi tulkkiä, jotka vaihtavat tulkkausvuoroja noin 15 minuutin välein. Tässä on hyvä huomioida, etteivät tulkit tulkkaa ainoastaan opetusta vaan myös kaikki muut äänet esimerkiksi välikommentit, tekstiviestien äänet, myhäilyt ja kuulutukset. Tulkit ovat koko ajan toistensa tukena tulkkauksessa ja auttavat tarpeen mukaan, niin sanottuja lepovartteja ei ole tulkkaamisen aikana. (Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.a.)

3.2 Miten tulkin saa käyttöönsä?

Kun viittovalilla on oikeus vammaisten tulkkauspalveluun, voi hän tilata tulkin Kansaneläkelaitoksen tulkkauspalvelusta. Tilauksen voi hoitaa usealla eri tavalla, esimerkiksi tekstiviestillä, kuvayhteyden avulla, sähköpostilla tai kirjeellä. Tilauksessa ilmoitetaan tilaajan nimi, asiakasnumero tai syntymäaika. Tulkkauspalvelu tarvitsee tiedon, minä päivänä ja mihin kellonaikaan tulkkiä tarvitaan. Myös tulkkaamisen paikka, eli missä tulkkaus tapahtuu, on pakollinen tieto. Tilaajan tulee myös kertoa, mihin hän tulkkiä tarvitsee, esimerkiksi lääkärissä käyntiin. Tulkki tarvitsee myös tiedon siitä, missä tapaa asiakkaan. Välityskeskukseen vastaanotettua tilauksen saa tilaaja vastaanottoviestin. Seuraavan kerran välityskeskus on yhteydessä tilaajaan, kun tilaukseen on löydetty tulkki. Tilaaja saa tulkin nimen tietoonsa ennen tulkkaustilannetta. (Kansaneläkelaitos 2015a.)

Välityskeskus etsii tilaajalle sopivan tulkin hyödyntäen asiakasprofiilia. Tulkki tilataan siltä paikkakunnalta, jossa tulkkaus tapahtuu. Tilaaja voi esittää toiveen tulkista, mikäli kyseessä on esimerkiksi omat häät tai synnytys. Samaa tulkkiä voi toivoa esimerkiksi psykoterapiaa varten, jolloin tulkkauksen laatu voidaan varmistaa. (Kansaneläkelaitos 2015b.)

Viittomakielisen on mahdollista saada opiskelutulkausta perusopetuksen jälkeisiin opintoihin. Opintojen tulee johtaa tutkintoon tai ammattiin, edistää työllistymistä tai pääsyä ammatilliseen koulutukseen tai tukea työelämässä pysymistä tai siellä etenemistä. (Kansaneläkelaitos 2015c.) Vammaisten tulkkauspalvelukeskus tekee päätöksen opiskelutulkkauspalvelun myöntämisestä. Päätös kattaa koko opiskeluajan. Ilman päätöstä ei opiskelutulkin tilaaminen ole mahdollista. Opiskelutulkkiä haetaan Kelan hakemuslomakkeella, ja sen liitteeksi tarvitaan oppilaitoksen hyväksymistodistus. (Kansaneläkelaitos 2015c.) Tilaaja saa tiedon, kun sopiva opiskelutulkki on löytynyt. Sama tulkki toimii lukuvuoden kerrallaan. Opiskelutulkkitilaus tulee uusia joka lukuvuosi. (Kansaneläkelaitos 2015d.)

4 KAHDESTA ERILLISESTÄ KOULUSTA VALTERI ONERVAKSI

Toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä on tehnyt Valteri Onervaan työharjoittelun, jonka aikana meille ehdotettiin opinnäytetyön aihetta. Valteri Onervan nykyisten oppilaiden vanhemmat olivat esittäneet toiveen vanhempainpäivässä: he haluavat tietää mihin kouluhin ja työpaikkoihin viittomakieliset ovat sijoittuneet. Valteri Onerva on olennainen osa opinnäytetyötämme, sillä se on tutkimuksen tilaaja. Opinnäytetyömme on suunnattu erityisesti Valteri Onervan nykyisten ja tulevien oppilaiden vanhemmille.

Ensimmäinen päivä tammikuuta 2013 Jyväskylän näkövammaisten koulu ja Haukkarannan koulu yhdistyivät. Koulu sai nimekseen Onerva Mäen koulu, joka on yksi Valtion erityiskouluista. (Valteri Onerva i.a.a.) Yksiköitä on kolme: Haukkarannan, Kukkumäen ja Sepänkadun toimipiste. Haukkarannan yksikössä toimii koulu sekä tukipalvelut, jotka liittyvät kieleen ja kuulemiseen. Kukkumäessä on koulun ja tukipalvelujen lisäksi tarjolla myös koulutusta. Siellä tarjotaan näkemiseen liittyviä palveluja. Sepänkadulla toimivassa yksikössä ei ole koulua, vaan se tarjoaa tukipalveluja sekä koulutusta. Sepänkadun yksikkö tarjoaa palveluita, jotka liittyvät autismin kirjoon, kuulemiseen ja näkemiseen. (Valteri Onerva i.a.b.) Autismi kirjoilla tarkoitetaan erilaisten diagnoosien joukkoa, johon kuuluu esimerkiksi Aspergerin oireyhtymä (Autismi- ja aspergerliitto ry i.a). Kaikkien yksiköiden tarjoamat palvelut voivat sisältää esimerkiksi sosiaalisten taitojen ryhmien järjestämistä, ohjauskäyntejä, tukikeskusteluja ja koulutuksia henkilökunnalle.

Elokuun alusta 2015 alkaen kaikki Suomen oppimis- ja ohjauskeskukset yhdistyivät Valteri-verkostoksi. Onerva Mäen koulu muuttui Valteri Onervaksi. Kaikissa Valterin oppimis- ja ohjauskeskusten yhteydessä toimii Valteri-koulu. Valteri-koulut ovat valtion erityiskouluja, jotka toimivat Opetushallituksen alaisuudessa. Koulujen tavoitteena on tarjota tukea erityislasten ja -nuorten oppimiseen ja koulunkäyntiin. Jyväskylän lisäksi Valteri-kouluja on Mikkelissä, Kuopiossa, Oulussa ja Helsingissä. (Valteri i.a.a.)

Lukukauden alettua tammikuussa 2016 kaikki Valteri Onervan yksiköt muuttivat uuteen kouluun Jyväskylän Kukkumäkeen. Onervan henkilökunta ja oppilaat ovat saaneet olla mukana uusien tilojen suunnittelussa. Suunnittelun perustana on ollut uudenlaisen ympäristön luominen henkilökunnalle sekä oppilaille. (Senaatti 2014.)

4.1 Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Onerva

Valteri Onerva on valtion ylläpitämä erityiskoulu, joka järjestää esi-, perus- ja lisäopetusta oppilaille, jotka näkemiseen, kuulemiseen tai kieleen liittyvän vaikeuden vuoksi tarvitsevat erityistä tukea. Opetussuunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan, on laadittu valtakunnallisten perusteiden mukaan, ja jokaiselle oppilaalle suunnitellaan HOJKS eli henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Koulu tarjoaa tarvittaessa myös asumispalveluja ulkopaikkakuntalaisille oppilailleen. Opetuksen ja asumispalveluiden ansiosta koululla toimii moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu opetushenkilöstöä, kuntoutuksen ammattilaisia sekä oppilaskodin työntekijöitä. Opetus ja asumispalvelut muodostavat näin ollen kokonaisuuden, joka tukee kuntoutusta ja ohjausta. Oppilaskoti toimii myös oppimisympäristönä monipuolisine vapaa-ajan toimintoineen ja kodinomaisen ympäristönsä ansiosta. Kuntouttava arki on johtavana ajatuksena kaikessa koulun toiminnassa. (Valteri Onerva i.a.c.)

Oppimista tukeva kuntoutus on merkittävä osa Valteri Onervan arkea. Jokaisen oppilaan kohdalla arvioidaan yksilöllinen tarve kuntoutukselle. Kuntoutustoimintaa tarjotaan tarpeiden mukaan fysio-, puhe- ja toimintaterapiana. Oppilaiden käytössä ovat koulun oppilashuollon psykologin, koulukuraattorin ja sairaanhoitajan palvelut. Oppilaille tarjotaan ohjausta näönkäyttöön, pistekirjoitukseen, liikkumistaitoihin ja teknisten apuvälineiden käytön sekä itsenäisen elämisen taitoihin. Kuntoutus on aina moniammatillista ja tavoitteellista toimintaa siten, että se tukee oppilaan oppimista ja itsenäistä toimintaa. Kuntoutusta toteutetaan kuntouttajan ja oppilaan kahdenkeskisissä tapaamisissa, mutta myös opetustilanteissa sekä vapaa-ajalla ja esimerkiksi retkillä. (Valteri Onerva i.a.d.)

Valteri Onervaan voivat hakea kaikki ne oppilaat, joilla on tuen tarvetta liittyen näkemisen, kuulemisen tai kielen ongelmiin, ja yleensä nämä oppilaat kuuluvatkin pidennetyyn oppivelvollisuuden piiriin. Ensisijaisesti tavoitteena on oppilaiden oppivelvollisuuden suorittaminen kotikuntiansa kouluissa. Mikäli koulut eivät pysty tarjoamaan tarkoituksen mukaista opetusta sekä oppimista tukevia toimintoja, on Valteri Onerva silloin paras ratkaisu. (Valteri Onerva i.a.e.)

Oman kuntansa koulussa tai yläkoulun jälkeisissä jatko-opinnoissa opiskeleville erityistarpeisille oppilaille järjestetään Valteri Onervassa tukijaksoja. Tukijaksojen tarkoituksena on tukea oppilaan opiskelua omassa koulussaan ja tukijaksojen sisällöt, tavoitteet sekä painopisteet muokataan oppilaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukijaksot voidaan niiden teemojen mukaisesti jakaa kolmeen eri ryhmään, joita ovat arvioiva, nivelvaihe ja jatko-opintojen tukijakso sekä tukistartti. Näillä eri tukijaksojen muodoilla voidaan turvata koko oppilaan opintopolku. Arvioivalla jaksolla arvioidaan esimerkiksi oppilaan oppimisedellytyksiä, opiskelutekniikoita ja mahdollisten apuvälineiden tarvetta. Nivelvaiheen tukijakson tarkoituksena on esimerkiksi tarvittavien taitojen harjoittelu ja koulunkäynnin tukeminen esimerkiksi siirryttäessä kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle. Jatko-opintojen tukijaksolla on tarkoitus tukea opiskelijaa opintojen jatkamiseen ja jatko-opinnoissa selviytymiseen. Tukistartti on tarkoitettu annettavaksi oppilaan oman esiopetuksen tai koulun ympäristössä. Tukistartissa tuetaan koulunkäyntiä omassa lähikoulussa. (Valteri Onerva i.a.f.)

4.2 Valteri-verkosto

Valteri koulut ovat Valtion erityiskouluja, jotka täydentävät kunnallisia oppimisen ja koulunkäynnin tuen palveluja. Palveluita on runsaasti, niitä on mahdollista toteuttaa tarpeen mukaan. Palvelut ovat tarkoitettu yksittäiselle lapselle tai nuorelle. Niitä voidaan kohdistaa myös koko työyhteisön, kunnan ja alueen tarpeisiin. (Valteri i.a.b.)

Valteri-verkoston kouluilla on asiantuntemusta erityisesti kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisten, monivammaisten, kielihäiriöisten, neurologisesti tai muuten pitkäaikaissairaitten ja autismikirjoon liittyvistä tuen tarpeista. Palvelumuotoja voivat olla esimerkiksi ohjauskäynnit ja konsultaatiot, koulutustarjonta, tilapäinen opetus ja kuntoutus sekä materiaalityönto eri kohderyhmille. Lisäksi oppimis- ja ohjauskeskukset tarjoavat kohderyhmiensä erityistarpeiden ja asiantuntijuusalueidensa mukaisia palveluja. (Valteri i.a.b.)

4.3 Nivelvaiheen tukimuodot Valteri Onervassa

Haastattelimme Valteri Onervan opinto-ohjaajaa Pekka Karmalaa selvittääksemme, min-käläisiä nivelvaiheen tukimuotoja Valteri Onerva tarjoa nykyään, ja miten ne eroavat Haukkarannan kouluun verrattuna. Kysyimme myös, kuinka viittomakielisyys vaikuttaa ammatinvalintaan ja jatko-opintojen suunnitteluun. Karmalan mukaan nykypäivän nivelvaiheen tukimuotoja ei voida juurikaan verrata siihen, mitä ne ovat aiemmin olleet esimerkiksi kyselyymme osallistuneiden osalta. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Karmala on toiminut Valteri Onervan opinto-ohjaajana neljä vuotta ja kertoo, että käytänteet ovat tämänkin ajan sisällä muuttuneet. Esimerkiksi tutkimuksemme osallistuneiden aikaan tukimuodot olivat vielä varsin hataralla pohjalla, ja jatkokoulutuksellinen kenttä oli silloin varsin erilainen. Jatkokoulutuskenttä oli Karmalan mukaan silloin paljon yksinkertaisempi, eli vaihtoehtoja oli hyvin vähän. Esimerkiksi sekä viittovat että dysfaattiset menivät opiskelemaan Bovalliukseseen. Silloin ei myöskään ollut nykyisenlaista ohjauksellista näkemystä ammatinvalintaan ja jatko-opintojen suunnitteluun, vaan opettajat ja opinto-ohjaajat osoittivat oppilaalle tulevaisuuden suunnan. Nykyään panostetaan ohjaukseen, jossa nuoren kanssa yhdessä pohditaan vaihtoehtoja ja tuetaan häntä kohti omia tavoitteita. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Ammatinvalintaprosessi koostuu nykyään opinto-ohjaustunneista, yksilöohjauksista, jatko-opintopaikkoihin tutustumisesta, ammatinvalinnan ohjauskokouksesta ja oppilaan kanssa yhdessä tehtävästä sähköisestä yhteishausta. Tämä prosessi ei ole ollut Karmalan mukaan näin intensiivinen Haukkarannan koulun aikaan eikä prosessissa ole olleet oppilaan vanhemmat niin tiivisti mukana. Karmala pitää opinto-ohjaustunteja kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla kerran viikossa. Tuntien tarkoituksena on herätellä ajatuksia jatko-opintojen suuntaan, mutta myös tukea oppilasta omaa tavoitettaan kohti. Yhdeksännen luokan keväällä oppilaat käyvät tutustumassa Kuurojen palvelusäätiön työhönvalmennuspalveluun. Tämä tutustumiskäynti on tärkeä, jotta oppilaat osaavat jatkossa hakea sieltä apua, mikäli heillä on kysymyksiä tai ongelmia työnsaantiin liittyen. Oppilaat myös harjoittelevat jatko-opintoja opiskelutulkkihakemuksen täyttämistä ajatellen: jotta he osaisivat tehdä hakemuksen ja toimittaa sen oikeaan paikkaan, kun saavat opiskelupaikan. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Karmala sanoo, että tärkeä osa ammatinvalintaprosessia ovat tutustumiskäynnit eri oppilaitoksiin. Tutustumiskäyntejä järjestetään pääasiallisesti yhdeksännen luokan oppilaille, mutta myös kahdeksännen luokan oppilaat voivat osallistua niihin. Tutustumiskohteet valitaan oppilaiden toiveiden mukaisesti, mutta myös henkilökunta valitsee joitain tarkoituksenmukaisia oppilaitoksia. Tutustumiskäyntien jälkeen oppilailla on mahdollisuus tutustumisjaksoon tai koulutuskokeiluun haluamaansa oppilaitokseen. Tutustumisjakso on kestoltaan noin kaksi päivää, ja oppilaalle annetaan jakson sujuvuudesta suullinen palaute. Koulutuskokeilu on kestoltaan kolmesta viiteen päivää. Siitä annetaan oppilaalle kirjallinen palaute, ja se on maksullinen. Koulutuskokeilun kustannuksiin voi hakea Kelasta maksusitoumusta, pois lukien VALMA- ja TELMA-koulutukset joiden kustannuksista vastaa yleensä Valteri Onerva. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Kahdeksännen luokan aikana pidettyjen yksilöohjauksien yhteenveto tehdään ammatinvalinnan ohjauskokouksessa. Kokoukseen osallistuvat oppilas, vanhemmat, kuraattori, opinto-ohjaaja sekä mahdolliset oppilaan kanssa työskennelleet terapeutit ja sosiaalityöntekijät. Karmala kertoo, että kokouksen tarkoituksena on tarkastaa palvelu-, opiskelu- ja kuntoutussuunnitelmat, sekä yhdessä pohtia ammatinvalintaa ja nivelvaiheen ohjausta. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Ennen yhteishakua Karmala tekee jokaiselle oppilaalle jatko-opintosuunnitelman, joka toimitetaan oppilaan vanhemmille tarkastettavaksi. Kun vanhemmat ovat hyväksyneet suunnitelman, voidaan jatko-opintoihin hakeminen aloittaa. Karmala tekee oppilaan kanssa yhdessä sähköisen hakemuksen, kerää tarvittavat liitteet ja toimittaa ne haettuihin oppilaitoksiin. Tarvittavia liitteitä ovat yleensä erilaiset lääkärinlausunnot ja päätökset, väli- tai päättötodistus ja HOJKS. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Kesäkuussa, kun oppilaitoksilta tulee tieto valituista opiskelijoista, opinto-ohjaaja ja kuraattori päivystävät koululla. Oppilaat ja vanhemmat voivat halutessaan soittaa heille, mikäli opiskelupaikan vastaanottamisessa ilmenee jotain ongelmia, tai jos heillä on muuten jotain kysyttävää. Karmala kertoo, että pääasiallisesti heidän oppilaansa ovat päässeet jatko-opintoihin ongelmitta. Useaan oppilaitokseen hakeminen yhtäaikaaisesti turvaa op-

pilaan jatko-opinnot. Syksyllä Karmala on vielä yhteydessä jatko-opinnot aloittaviin nuoriin ja tiedustelee heidän kuulumisensa sekä kuinka heidän opintonsa ovat alkaneet. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Valteri Onervalla on vielä kahden vuoden jälkiseurantavastuu oppilaistaan. Käytännössä seuranta tarkoittaa sitä, että mikäli ilmenee opintososiaalisia ongelmia, tarjoaa Valteri Onerva niihin tukea. Valteri Onervaan voidaan olla yhteydessä, mikäli jatko-opintojen aikana ilmenee ongelmia näön tai kuulon käyttöön liittyen. Mikäli opiskelija keskeyttää opintonsa jatko-opiskelupaikassaan, siirtyy hänen jatko-ohjausvelvollisuus sille oppilaitokselle, jossa hän opiskeli. Jos oppilas kieltäytyy kokonaan jatko-opiskelupaikasta, jatko-ohjausvastuu siirtyy etsivälle nuorisotyölle ja Valteri Onervan kuraattorille. Karmala kertoo, että tämänlaista jälkiseurantakäytäntöä ei ole käytössä muissa kouluissa. Tämä seurantakäytänne on ollut käytössä myös tutkimukseen osallistuneilla Haukkaranan koulun entisillä oppilailta. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Karmala arvio, että ammatinvalintaprosessi on nykyään varsin toimiva ja looginen. Hän kokee yhdeksi prosessin voimavaraksi moniammatillisen työryhmän, jolloin käytettävissä on paljon erilaisia näkökulmia ja tietotaitoa. Jos prosessia lähdetäisiin tästä vielä kehittämään, Karmala haluaisi ottaa siihen jo kuudes- ja seitsemäsluokkalaiset mukaan ja tavata heidän vanhempiaan ensimmäisen kerran jo ala- ja yläkoulun nivelvaiheessa. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Alavalintoja pohtiessa Karmalan mielestä viittomakielisyys sulkee lähinnä pois ne ammatit, joissa kuulo on välttämätön aisti. Hän listaa tällaisiksi aloiksi esimerkiksi liikenne- ja kuljetusalat sekä poliisi ja muut turvallisuusalat. Lukio-opinnoissa Karmalan mielestä kannattaa pohtia opiskeluaajan pidentämistä, koska viittomakielinen tekee usein kaksinkertaisen työn kuulevaan verrattuna: opetuksen seuraamiseksi viittovan täytyy seurata tulkkia ja opetustilannetta, sekä jälkikäteen vielä lukea mahdolliset lisämateriaalit, joita opettajat antavat. Lukio-opintoja saattaa myös vaikeuttaa viittomakielisen nuoren suomen kielen taito luku- ja kirjoituskielenä, jos se ei ole riittävä opintoihin nähden. Karmalan mielestä viittomakielisyys ei ole se, mikä eniten vaikuttaa heidän oppilaidensa alavalintoihin, vaan muut erityistarpeet viittomakielen lisäksi. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Karmala kertoo, että jatko-opintojen tukimuodot ovat riittävät viittomakielisille niin pitkään, kun kyse on opintojen suorittamisesta. Ongelmaksi usein muodostuu kuitenkin esimerkiksi opiskelijan mahdolliset sosioekonomisiin asioihin liittyvät ongelmat, joihin hänen pitäisi itse osata hakea apua. Valteri Onervan oppilaat ovat tottuneet siihen, että kuraattori hoitaa pyytämättä esimerkiksi vammaistuen hakemisen. Jatko-opintoihin siirryttäessä saattaakin tulla ikävä yllätys, kun vastuu siirtyy opiskelijalle itselleen. Isoissa oppilaitoksissa kuraattorin luokse hakeutuminen jää opiskelijan omalle vastuulle. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

Karmala kertoo, että ammatillisen koulutuksen puolella haasteena on ammattialoihin liittyvän eksaktin viitotun kielen puute. Kieltä kyllä kehitetään jatkuvasti ja tulkit tekevät alakohtaisia sanastovideoita, mutta kielenkehitys tältä osin on kuitenkin hieman jälkijunnassa. Karmala kertoo myöskin, että niin ammatillisen kuin lukio-opetuksenkin puolella viittomakielisillä on usein haasteita suomen kielen käytössä luku- ja kirjoituskielenä. Myös muiden kielen opiskelussa on havaittu vaikeutta. (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015.)

5 OPINTOPOLUT

5.1 Perusopetus

Kuntia velvoitetaan järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta, mutta myös valtio voi järjestää perusopetusta. (Perusopetuslaki 1998.) Suomessa on noin 3200 perusopetusta tarjoavaa koulua, joita valtaosa on kunnallisia. Valtion ja yksityisissä kouluissa opiskelee alle kaksi prosenttia peruskoululaisista. (Opetushallitus i.a.a.)

Suomessa vakituisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Kun lapsi täyttää seitsemän vuotta, alkaa hänen oppivelvollisuutensa ja se päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista suorittaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aiemmin ja kestää yksitoista vuotta. (Perusopetuslaki 1998.) Erityistä tukea tarvitsevilla tai vammaisella henkilöllä on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet ja muun muassa tulkkipalvelu (Opetushallitus i.a.a.).

Suomessa perusopetuksella on opetustehtävän lisäksi myös kasvatustehtäviä. Yleissivistävyyden lisäksi opetuksen tulee tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Perusopetus tukee vanhempia kasvatustehtävässään vahvistamalla lapsen eettistä ajattelua, kokemusmaailmaa ja osallisuutta yhteiskuntaan. Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ja opettaa tarpeellisia tietoja tai taitoja. Perusopetus on maksutonta ja se tuottaa kaikille saman jatko-opintokelpoisuuden. (Opetushallitus i.a.a.)

Lapsen huoltajan valinnan mukaan perusopetuksessa voidaan äidinkielenä opettaa romanikieltä, viittomakieltä tai muuta oppilaan äidinkieltä. Kuulovammaisille tulee tarjota opetus viittomakielellä. (Perusopetuslaki 1998.) Perusopetuksessa viittomakielen opetus äidinkielenä on subjektiivinen oikeus, eli kunnan täytyy järjestää siihen mahdollisuus joko lähikoulussa tai jossain muussa soveltuvassa paikassa (Apajalahti 2004, 129). Koulun täytyy tarjota viittomakielen opetusta, mutta sen lisäksi viittomakielisen täytyy opis-

kella suomea tai ruotsia toisena kielenä, eli luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieltä käyttävät kuulovammaiset osallistuvat yleensä perusopetukseen integroituina ja noudattavat yleisopetuksen opetussuunnitelmaa. (Merimaa 2011, 173–174.) Mikäli kunnan järjestämän perusopetuksen tukimuodot eivät ole viittomakieliselle oppilaalle riittävät, hän voi siirtyä perusopetukseen valtion kouluun. Viittomakielistä perusopetusta tarjoavia kouluja ovat oppimis- ja ohjauskeskus Valterin alaiset Onerva Jyväskylässä, Tervaväylä Oulussa ja ruotsinkielinen Skilla Helsingissä. (Lahtinen Pirjo, henkilökohtainen tiedonanto 15.5.2015.)

5.2 Erityisopetus

Erityisopetusta voidaan toteuttaa oppilaan tarpeiden mukaisesti kolmella eri tavalla: yleisenä tukena, tehostettuna tukena tai erityisenä tukena. Yleisen tuen erityisopetus järjestetään muun yleisopetuksen ohessa, tehostettua tukea tarjotaan osa-aikaisesti ja erityisen tuen piirissä oleva oppilas voidaan siirtää kokonaan erityisopetukseen. (Sarlin & Koivula 2009, 31.) Osa-aikaista erityisopetusta annetaan yleensä oppilaalle, jolla on lievä oppimis- tai sopeutumisvaikeus. Mikäli oppilaalla on vammaisuudesta tai sairaudesta johtuvia oppimisvaikeuksia, eikä osa-aikainen erityisopetus tue riittävästi oppilaan oppimista, siirretään hänet kokonaan erityisluokalle tai erityiskouluun. (Perus- ja erityisopetuksen tietopankki i.a.)

Yleinen tuki muodostuu eriyttämisestä, oppilaanohjauksesta ja tukiopeuksesta. Tehostettu tuki muodostuu oppilashuollon tuesta, osa-aikaisesta erityisopetuksesta ja avustajapalveluista. Erityinen tuki muodostuu oppilashuollontuesta, erityisopetuksesta, apuvälineiden ja avustajapalveluiden hyödyntämisestä. (Sarlin & Koivula 2009, 31.) Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä, osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. (Perusopetuslaki 1998.)

Erityisopetuksessa tulee tarvittaessa käyttää yksilöllisiä opetuksen järjestämiseen liittyviä tukipalveluita ja erityisiä opetusjärjestelyitä. On tutkittava koko perusopetuksen oppimäärä ja yksittäisten oppiaineiden mukauttamisen tarve, sekä hankittava tarpeelliset tulk-

kaus-, avustaja- ja oppilashuoltopalvelut. (Perus- ja erityisopetuksen tietopankki i.a.) Erityisopetusta tarvitsevan oppilaan yksilölliset ominaisuudet, kehitystaso ja kouluuyhteisöön sopeutuminen edellyttää opetuksen ja tukipalvelujen suunnittelua, oppimisvaikeuksien diagnostisointia, edistymisen seuranta ja arviointia. Koulun tulee järjestää opetus ja opetukseen osallistumisen edellyttämät tukipalvelut siten, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuuden omien edellytystensä mukaisesti ja saa mahdollisuuden jatko-opintoihin. (Perus- ja erityisopetuksen tietopankki i.a.)

Jokaiselle erityisopetuksessa olevalle tulee olla hyväksytyyn opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. (Perus- ja erityisopetuksen tietopankki i.a.) Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelman laatiminen on pakollista, jollei siihen ole ilmeistä estettä. Suunnitelmasta tulee käydä ilmi oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään joka vuosi. (Perusopetuslaki 1998.)

5.3 HOJKS – Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS tulee laatia oppilaalle, joka on saanut erityisen tuen päätöksen. Suunnitelma tehdään yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Vastuu suunnitelman tekemisestä ja sen seurannasta on ensisijaisesti oppilasta opettavan opettajan vastuulla. Tarvittaessa HOJKS voidaan laatia yhdessä monialaisen asiantuntija ryhmän kanssa. (Hallinen, Koivula & Virtanen 2006, 147–148.)

HOJKS:n tekovaiheessa käytetään apuna oppimissuunnitelmaa ja pedagogista arviota, joka on tehty oppilaalle aiemmin. HOJKS on oppiainekohtainen, se on joustava ja sitä muutetaan, mikäli oppilaan opetuksen tavoitteet tai tuen tarve muuttuvat. (Hallinen, Koivula & Virtanen 2006, 148–155.) HOJKS-malleja on kolme erilaista; oppiaineittain opiskelevalle oppilaalle, jolla ei ole yksilöllistettyjä oppimääriä, oppiaineittain opiskelevalle, jolla on yksilöllistettyjä oppimääriä ja toiminta-alueittain opiskelevalle oppilaalle. (Opetushallitus i.a.b.)

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tavoitteena on oppilaan pitkäjänteinen tukeminen yksilöllisessä oppimis- ja kasvuprosessissa. HOJKS on myös oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvä tavoitesuunnitelma. Se sisältää suunnitelman opetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä sekä muista oppilaan tarvitsemista tukitoimista. (Hallinen, Koivula & Virtanen 2006, 148–155.) Perusopetuslaissa on säädetty henkilökohtaisesta opetuksen järjestämistä koskevasta suunnitelmasta. Laissa määritellään, ketkä osallistuvat suunnitelman tekemiseen ja mitä suunnitelman tulee sisältää. Laki määrittää myös sen, että HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin kerran lukuvuodessa. (Perusopetuslaki 1998.)

5.4 Ammatillinen erityisopetus

Ammatillisen koulutuksen juuret voidaan löytää jo 1600-luvun oppipoika-kisälli-perinteestä, jolla pyrittiin pitämään käsityöläisten taitoa yllä. 1800-luvulla koulutus alkoi kehittyä kohti nykyistä mallia, kun perustettiin kansakoulut, lukiot ja reaalikoulut, eli ammattiin johtavat koulutukset. Silloiset ammattikoulutukset painottuivat teollisuusammatteihin ja käsityöläisyyteen, mutta eivät sisältäneet lainkaan yleissivistävää opetusta. 1800-luvulla perustettiin myös ensimmäiset ammatillista erityisopetusta tarjonneet koulut. Nämä koulut olivat tarkoitettu tylsämielisille, vajaakuntoisille, aistivammaisilla ja paha-tapaisille nuorille. Ensimmäinen aistivammaisten ammatillinen koulu perustettiin 1846 Porvooseen ja se oli tarkoitettu kuuroille. Koulu kuitenkin joutui taloudellisiin vaikeuksiin ja joutui lopettamaan toimintansa, mutta vuonna 1858 Turkuun perustettiin toinen kuurojen koulu Aurajoen rannalle. Vuosien varrella ammatillinen opetus on muokkautunut kohti nykyistä malliaan ja sodan jälkeen säädetty invalidihuoltolaki turvasi liikunta- ja aistivammaisten sekä pitkäaikaissairaiden ammatillisen koulutuksen. (Honkanen 2008, 15–20.)

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu niille nuorille ja aikuisille, jotka eivät voi opiskella sairauden, vamman tai kehityksen viivästymisen vuoksi tavallisen ammatillisen opetuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Ammatillisella erityisopetuksella turvataan oppilaalle henkilökohtaisten tavoitteiden ja tarpeiden mukainen erityinen tuki opintoihin. Erityistä tukea tarjotaan erityisillä oppimis- ja opetusjärjestelyillä, esimerkiksi pienryh-

mäopetuksella sekä erilaisilla opiskelua tukevilla välineillä ja menetelmillä. Tällaista opetusta voidaan tarjota ammatillisissa oppilaitoksissa joko integroituna muuhun opetukseen tai vaihtoehtoisesti koko- tai osa-aikaisena pienryhmäopetuksena. Mikäli ammatillisen oppilaitoksen tarjoamat tukimuodot eivät ole riittävät, on vaihtoehtona ammatilliset erityisoppilaitokset, oppisopimuskoulutus ja muut ammatilliseen koulutukseen järjestämisluvan saaneet oppilaitokset. Ammatillisessa erityisopetuksessa tarkoituksena tarjota samanlainen ammatillinen pätevyys kuin muussakin ammatillisessa opetuksessa, mutta ammattitaitovaatimuksia, osaamisen tavoitteita ja osaamisen arviointia voidaan soveltaa opiskelijan valmiuksien mukaisiksi. (Opetushallitus i.a.c.)

Ammatillista erityisopetusta Suomessa tarjotaan seitsemässä eri oppilaitoksessa. Näitä oppilaitoksia ovat Aitoon koulutuskeskus, Ammattiopisto Luovi, Bovallius-ammattiopisto, Keskuspuiston ammattiopisto, Kiiipulan ammattiopisto, Validia Ammattiopisto ja Optima. (Ameo i.a.a.) Näissä oppilaitoksissa tarjotaan laajasti erilaisia tukimuotoja opiskeluun ja työllistymiseen, oli sitten kyseessä oppimisen ja sosiaalisen toiminnan vaikeudet tai psyykkiset ja fyysiset sairaudet (Ameo i.a.b). Yllä mainituista oppilaitoksista viittomakielistä opetusta tarjoaa kuitenkin vain muutama ja lukio-opetusta tarjotaan vain Mikkelissä. Yliopistotasolla vain Jyväskylässä tarjotaan viittomakielistä opetusta opettajakoulutuslaitoksen viittomakielisen luokanopettajan tutkinnossa. Viittomakielisille on siis varsin vähän oman kielisiä jatko-opiskelu mahdollisuuksia, sen takia heistä suurin osa päätyykin ammattioppilaitoksiin ja lukioihin yleisopetuksen piiriin tulkin avustamana. (Kuurojen Liitto ry 2010, 37.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Vanhemmilta tuli toive saada tietää, mihin koulun entiset oppilaat ovat jatkaneet peruskoulun päätyttyä. Vanhemmat toivovat saavansa tietää, millaisia opintopolkuja viittomakieliset nuoret voivat kulkea, ja mihin he työllistyvät. Opinto-ohjaajat osaavat kertoa, mitä vaihtoehtoja viittomakielisille on peruskoulun jälkeen, mutta vanhemmat kaipasivat konkreettisempia esimerkkejä mahdollisista opintopoluista. Päädyimme ratkaisemaan tämän ongelman tekemällä aiheesta tutkimuksen ja näin tuottamaan Valteri Onervalle tietoa siitä, kuinka entiset oppilaat ovat elämäänsä jatkaneet peruskoulun jälkeen. Meillä oli tavoitteena selvittää tutkimuksellamme, mihin nämä nuoret ovat päätyneet peruskoulun jälkeen opintojen ja työelämän osalta. Meitä kiinnosti myös se, ovatko heidän peruskoulun aikaiset tulevaisuuden haaveensa toteutuneet, ja minkälaisia kokemuksia heillä on ollut jatko-opintojen osalta.

Tutkimuksen ideointi aloitettiin jo vuoden 2014 loppupuolella, kun toinen kirjoittajista oli harjoittelussa Valteri Onervassa. Ideoinnista toteutukseen siirryttiin keväällä 2015, jolloin suunnittelimme kyselyn ja toteutimme sen. Kyselyn toteutuksen jälkeen muut opinnot veivät aikamme ja projekti jäi seisomaan joksikin aikaa, mutta vuoden 2015 loppupuolella saimme taas tämän projektin etenemään.

6.2 Aineistonkeruumenetelmä

Valitsimme tutkimusmenetelmäksemme laadullisen tapaustutkimuksen. Valinta oli varsin helppo siinä mielessä, että laadullinen tutkimus kuvaa parhaiten ihmisten kokemuksia, näkökulmia ja todellista elämää (Hirsjärvi 2009a, 160–161). Tapaustutkimus ajatellaan usein hyvin rajattuna tutkimusmuotona siinä mielessä, että sen kohteena olisi joku tietty tapaus, ilmiö tai henkilö. Metsämuuronen kuitenkin tarkentaa, että tapaustutkimuksen kohteena voi olla myös yksittäisen henkilön tai ilmiön sijasta ryhmä ihmisiä, joilla on jokin yhdistävä tekijä. Tämä tutkimusmenetelmä mahdollistaa tiedon keräämisen siitä, kuinka asiat ovat vaikuttaneet toisiinsa, mitä merkitystä tietyillä tapahtumilla on ollut

henkilöiden elämään, ja mitä yksityiskohtaisia rakenteita näihin tapahtumiin liittyy. (Metsämuuronen 2006a, 87–89.) Tapaustutkimuksemme kohteena eli tapauksena on oppilasryhmä, joilla on yhdistävinä tekijöinä sama äidinkieli, peruskoulu ja mahdolliset haasteet jatko-opintoihin sekä työelämään siirtyessä. Tapaustutkimuksella pystyimme hyvin kuvaamaan sitä, kuinka nämä viittovat nuoret ovat yleisesti elämässään edenneet, mutta poimimaan seasta kuitenkin myös tutkimuksen kannalta merkityksellisiä pieniä eroavaisuuksia ja henkilökohtaisia eroja. Tapaustutkimuksen kansantajuinen raportointimuoto myös palvelee hyvin tutkimuksemme tavoitetta, eli tiedon tuottamista Valteri Onervan nykyisten oppilaiden vanhemmille.

Aineistonkeruumenetelmäksemme valitsimme kyselyn, koska haastattelun toteuttaminen olisi ollut haastavaa erikielisyys-takia. Kyselyn suurin etu on sen tehokkuus, sillä esimerkiksi kysely voidaan toimittaa suurellekin ryhmälle, ja sen avulla saadaan laaja ja tarkka aineisto halutuista asioista. Kyselyaineiston käsittely on myös tutkijoille helpompaa, koska tulokset saadaan nopeasti tallennettua ja analysoitua tietokoneella. Vaikka kysely on muodoltaan kontrolloitu, voidaan sillä silti helposti kerätä tietoa tosiasiasta, tiedoista, käyttäytymisestä ja toiminnasta. Kun kysely on oikein muotoiltu, saadaan sillä tietoa myös arvoista, asenteista, uskomuksista, käsityksistä ja mielipiteistä. Haasteina kyselyn käytössä on kuitenkin se, kuinka vakavasti vastaaja suhtautuu vastaamiseen, ja vastaajien kato eli vastaamattomuus saattaa olla suurta. Kadon syynä voi olla esimerkiksi se, että vastaajalla ei ole tarpeeksi tietoa kysytyistä asioista, hän ei ymmärrä kysymyksiä tai kysymyksien vastausvaihtoehdot eivät sovellu vastaajalle. (Hirsjärvi 2009b, 193–197.)

Aloitimme kyselyn suunnittelun tutustumalla aiheeseen liittyvään teorian tietoon sekä siihen, kuinka kyselyitä laaditaan. Teoriatiedon pohjalta aloimme hahmotella kyselyn rakennetta ja sen jälkeen itse kysymyksiä. Päädyimme lomakekyselyyn, jossa oli sekä avoimia että strukturoituja kysymyksiä. Strukturoidulla tarkoitetaan sitä, että kyselyn muoto ja rakenne on kaikille vastaajille sama (Metsämuuronen 2006b, 114).

Kysymyksien muotoilussa ja asettelussa jouduimme pohtimaan paljon sitä, kuinka äidinkielenään eri kieltä käyttävä tulkitsisivat kysymykset. Tämän takia teimme paljon yhteistyötä Valteri Onervan kanssa kysymyksiä muotoillessamme. Kun olimme saaneet kyselyn kysymykset kaikkia osapuolia tyydyttävään muotoon, tallensimme kysymykset (liite

1) Webropoliin. Ennen kyselyn kutsujen lähettämistä testasimme vielä kyselyn toimivuutta. Koehenkilöinä testissä käytimme opiskelukavereitamme sekä ystäviämme. Heille anoimme mahdollisuuden kommentoida ja antaa parannusehdotuksia muotoilujen sekä kysymysasettelun suhteen. Viimeisten hienosäätöjen jälkeen lähetimme kutsut kyselyyn Webropolin kutsumistyökalun avulla.

Valitsimme Webropolin kyselymme toteuttamislustaksi, koska koimme, että se olisi vastaajillemme helpoin tapa osallistua tutkimukseemme. Webropol on internetselaimessa toimiva kyselytyökalu, jolla voi luoda vaivattomasti useisiin eri tarkoituksiin soveltuvia sähköisiä kyselyitä (Webropol i.a.a). Webropolin käyttö on luotettavaa ja turvallista. Kyselytutkimuksen laatijat voivat rajata, ketkä pääsevät kyselyyn vastaamaan, joko kohdennetuilla kutsuilla, salasanasuojauksella tai IP-rajoituksilla. Webropol säilyttää kyselyiden tulokset luotettavasti EU:n sisäpuolella, ja niitä pääsevät tarkastelemaan vain kyselyn laatijat. Webropol mahdollistaa myös täyden anonymiteetin vastaajille. (Webropol i.a.b.) Kyselytutkimuksen aineistosta Webropol tuottaa automaattisesti perusraportin, jonka avulla vastauksia on helppo vertailla ja suodattaa (Webropol i.a.c).

Kutsut lähetettiin kyselyyn sähköpostitse kahdelletoista Haukkarannan koulun entiselle oppilaalle. Sähköpostilista oli saatu Valteri Onervan kuraattorilta. Kuraattori ja erityisopettaja mieltivät yhteistyössä mahdollisia vastaajia. Erityisopettaja oli heihin yhteydessä ja kysyi halukkuutta osallistua, sekä lupaa luovuttaa sähköpostiosoite tutkimusta varten. Tutkimukseen mukaan valittujen osalta valikointia oli tehty vain sen osalta, että kaikki mahdolliset vastaajat olisivat täysi-ikäisiä. Täysi-ikäisyys oli ehtona vain sen takia, että alaikäisten vanhemmilta olisi ollut monimutkaista saada luvat tutkimukseen osallistumiseen, kyselyn toteutustapa huomioon ottaen. Lopulta kyselykutsuun vastasi kutsutuista seitsemän henkeä, mutta heistä yksi jätti kyselyyn vastaamisen kesken. Lopulta tutkimukseen jäi siis vastaajiksi puolet kutsutuista eli kuusi henkilöä.

6.3 Aineiston analysointi

Käytimme aineistomme analysoimiseen teemoittelua. Teemoittelu soveltuu hyvin käytettäväksi silloin, kun tutkimusongelma on käytännöllinen (Eskola & Suoranta 1996, 139). Teemoittelulla tarkoitetaan analysointimenetelmää, jossa etsitään aineistosta teemoja eli

samankaltaisia seikkoja. Teemoina käytetään yleensä tutkimusongelmaan vastaavia aiheita. (Eskola & Suoranta 1996, 135–136.) Aineiston teemoittelussa apuna voidaan käyttää taulukointia tai leikkaa-liimaa tekniikkaa, niin paperiversion kuin sähköisenkin aineiston kanssa. Tämän analysointimenetelmän raportoinnissa ominaista on käyttää sitaatteja aineistosta raportin tukena. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sitaattien tarkoituksena kuvata aineistoa laajasti, mutta ne ovat lukijalle myös hyvä arviointiväline siihen, onko tutkija tehnyt oikeansuuntaisia tulkintoja ja pysyvätkö tutkijan tulkinnat samanlaisina läpi koko analyysin (Eskola & Suoranta 1996, 140).

Aineistomme teemoittelu muodostui varsin loogisesti vastanneiden elämänvaiheiden mukaisesti. Teemoiksi muodostuivat yläkoulu ja jatko-opintoihin siirtyminen, jatko-opinnot sekä työelämä ja tulevaisuus. Näiden kolmen teeman avulla meidän oli helpompi hahmottaa kuhunkin elämänvaiheeseen liittyviä ilmiöitä ja haastateltavien kokemuksia, sekä vastata tutkimusongelmaamme. Kunkin teeman sisällä olleita vastauksia ryhmittelimme vielä niin, että saimme samantyylliset vastaukset omiksi ryhmikseen ja aineistosta keräsimme selitykset näille ryhmille. Esimerkiksi käsitellessämme kysymystä työllistymisestä jaoimme vastaukset ryhmiin työllistynyt ja ei-työllistynyt, ja etsimme muusta aineistosta selitykset työllistymiseen tai työllistymättömyyteen.

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 20) painottavat ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksissa tärkeimmiksi eettisiksi periaatteiksi informointiin liittyvää suostumusta, luottamuksellisuutta, seurauksia ja yksityisyyttä. Taataksemme tutkimuksemme eettisyyden meidän piti saada haastateltavilta tarvittavat luvat kyselyn tuloksista käyttöön ja julkaisemiseen. Lisäksi meidän piti pystyä takaamaan haastateltaville anonymiteetti ja mahdollisuus perääntyä tai jättää vastaamatta kysymyksiin, mikäli he sitä halusivat.

Henkilöt, jotka osallistuivat opinnäytetyömme kyselyyn, olivat kaikki täysi-ikäisiä ja antoivat tarvittavat kirjalliset luvat tutkimuksen tekemiseen. Tiedotimme heitä opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista. Kyselyyn osallistuneet ovat oikeutettuja halutessaan lukemaan antamiensa tietojen pohjalta tehtyjä, heidän asioitaan käsiteltäviä tekstejä. Heidän arviotensa ja kommenttinsa on otettava huomioon arvioinnissa sekä pohdintaluvussa, mikäli

asiasta on sovittu. Opinnäytetyön tekijöinä sitouduimme käyttämään ja säilyttämään aineiston niin, ettei se joudu muuhun kuin sovittuun käyttötarkoitukseen. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 27–28.)

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa ihmisoikeudet muodostavat tutkimuksen eettisen perustan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131). Suomen viittomakielisten yhteisö on suhteellisen pieni, ja se entisestään aiheutti meille huolta kyselyyn osallistuvien anonymiteetistä ja tunnistettavuudesta. Jotta välttyisimme Mengele-tapaukselta eli siltä, että tutkittaviamme yksityisyydensuoja osoittautuisi kyseenalaiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131), jouduimme kyselyn tuloksia raportoidessamme miettimään paljon yksittäisten vastaajien tunnistettavuutta. Erityisen haastavaa tästä teki aineistomme pienuus, mikä entisestään kasvattaa tunnistettavuuden riskiä. Valteri Onervan kuraattori ja erityisopettaja selvittivät halukkaita osallistujia kyselyyn, mutta lopullisten vastaajien henkilöllisyys on vain meidän tutkijoiden tiedossa.

Tutkimuksemme osalta yhdeksi eettiseksi sekä tutkimuksen luotettavuuteen liittyväksi haasteeksi muodostui meidän ja tutkimukseen osallistuvien eri äidinkieli. Jouduimme kiinnittämään erityisen paljon huomiota siihen, kuinka ymmärrettävä kyselymme oli saattekirjeineen, kysymyksineen ja vastausvaihtoehtoineen. Mikäli väärinymmärryksiä olisi sattunut, olisimme pahimmassa tapauksessa tehneet epäluotettavan tutkimuksen. Tulosten raportoinnissa käytämme runsaasti sitaatteja aineistosta, jotta lukijalle jää viimekädessä mahdollisuus arvioida tulosten luotettavuutta.

Tutkimusprosessin toistettavuus tekee tutkimuksesta luotettavan, mutta toistettavuuteen tarvitaan seurattavuutta. Ehrnrooth (1990, 40) kuvaa tekstissään Klaus Mäkelän toistettavuuden kolmea astetta: analyysin arvioitavuus, toistettavuus ja reversiibeli. Analysointi on silloin arvioitavaa, kun se on esitetty niin, että lukija voi seurata siitä tutkijan päättelyä. Analysoinnin vaiheiden tarkka kuvaaminen mahdollistaa toistettavuuden. Mikäli aineiston luokittelu ja tulkintasäännöt ovat kuvattu tarpeeksi tarkasti, voi toinen tutkija päätyä niiden avulla samoihin tuloksiin. Toistettavuuden korkein aste on reversiibeliys, eli analysoinnin tuloksesta voi päätellä aineiston. Tähän tasoon ei kuitenkaan yleensä päästä käsitteellisten tulkintojen kanssa.

Tutkimuksemme osalta olemme panostaneet analysoinnin arvioitavuuteen ja toistettavuuteen esimerkiksi käyttämällä runsaasti sitaatteja analysoinnin rinnalla. Sitaatit antavat lukijalle mahdollisuuden arvioida esimerkiksi sitä, että onko meidän opinnäytetyöntekijöiden päätelmät loogisia. Sitaattien käyttö myös vahvistaa analysoinnissa nostamiamme asioita, ja samalla todentaa aineiston todelliseksi (Eskola & Suoranta 1996, 140). Tutkimuksen toistettavuutta olemme pyrkineet turvaamaan mahdollisimman hyvällä tutkimusprosessin kuvaamisella. Toistettavuuden takia julkaisemme myös kysymyspatteristomme opinnäytetyömme liitteenä (liite 1).

Ihmistieteen osalta tutkimuksissa ei etsitä varsinaisesti totuutta vaan ennemminkin tehdään havaintoja. Näitä havaintoja tehdessä on kuitenkin syytä huolehtia niiden luotettavuudesta ja puolueettomuudesta. Puolueettomuus on tutkijan suurin haaste ja siihen välttämättäkin vaikuttaa tutkijan omat elämän kokemukset sekä näkemykset. Puolueettomuuden haaste tulee ensimmäisen kerran vastaan jo tutkimusasetelmaa pohdittaessa ja viimeistään aineistoa käsitellessä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–137.) Tämän tutkimuksen osalta meidän tutkijoiden oli helppo suhtautua tutkimukseen objektiivisesti, koska meistä kummallakaan ei ole siteitä tähän yhteisöön.

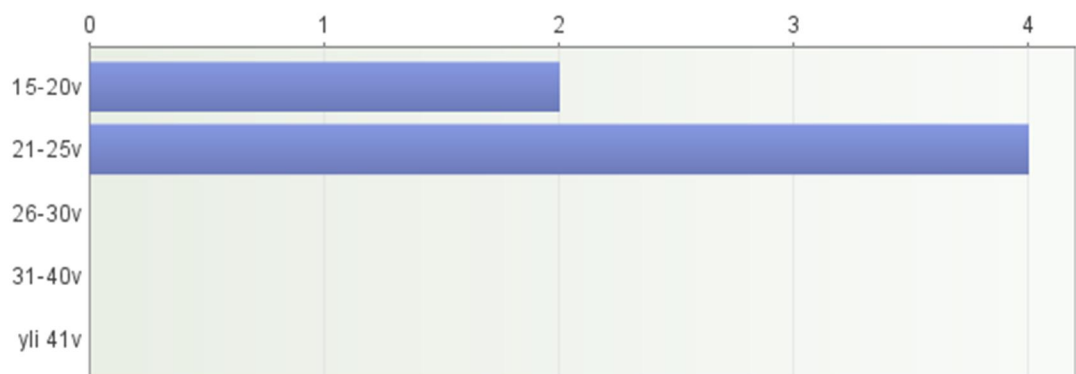
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tulokset esitellään neljässä osiossa: tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot, yläkoulu ja jatko-opintoihin siirtyminen, jatko-opinnot sekä työelämä ja tulevaisuus. Tutkimuksessa käytetty kysymyspatteristo löytyy liitteistä (liite 1).

7.1 Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot

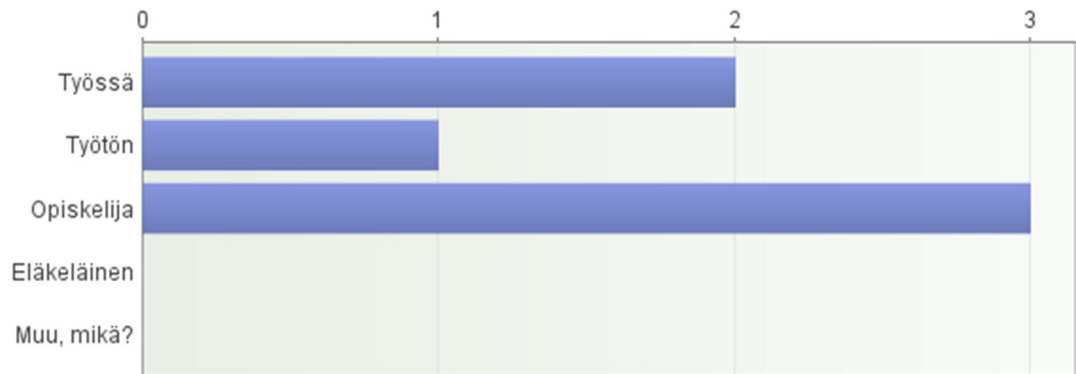
Kyselyymme vastasi kuusi viittomakielistä nuorta. Heistä jokainen on päättänyt peruskoulunsa Haukkarannan koulussa, eli nykyisessä Valteri Onervassa. Vastaajistamme viisi oli naisia ja yksi mies. Neljä vastaajista kertoi olevansa 21–25-vuotiaita. Kaksi ilmoitti iäkseen 18–20 vuotta.

Kuvio 1. Vastaajien ikä.

Tämän hetkisestä elämäntilanteestaan vastaajat kertova, että kaksi heistä on työssä, yksi työttömänä ja kolme opiskelee.

Kuvio 2. Vastaajien elämäntilanne.

Vastaajista puolet kertoivat asuvansa yksin. Yksi kertoi asuvansa vanhempiensa kanssa ja kaksi avo- tai aviopuolisonsa kanssa. Neljä vastaajista asui vuokra-asunnossa ja kaksi vastaajaa omistusasunnossa. Vastaajien asumismuodolla ei ole suoranaista vaikutusta tähän tutkimukseen, mutta Valteri Onerva halusi näiden kysymyksien olevan tutkimuksessa mukana.

7.2 Yläkoulu ja jatko-opintoihin siirtyminen

Tässä osiossa kysyimme vastaajilta heidän yläkoulun aikaisista tulevaisuuden suunnitelmistaan ja haaveistaan sekä niiden toteutumisesta. Kysyimme myös yläkoulun tarjoamasta tuesta jatko-opintojen suhteen. Viisi kuudesta vastaajasta kertoi tulevaisuuden suunnitelmien ja haaveiden liittyneen ammattiin tai sen saamiseen. Vastaajat jakautuivat selkeästi kolmeen ryhmään: niihin, joilla on tarkat suunnitelmat ammatista, niihin, joilla on käsitys alasta, jolla haluisi työskennellä ja niihin, joilla ei ole tarkkaa suunnitelmaa. Vastaajat, joilla ei ollut tarkkaa suunnitelmaa toivovat kuitenkin hyvää elämää, terveyttä ja valmistumista johonkin ammattiin.

Vastaajista kolmella suunnitelmat olivat hyvin tarkkoja. He tiesivät esimerkiksi ammatin, jossa haluavat työskennellä. Ammattihaaveet olivat hyvin erilaisia: kosmetologi, leipuri-kondiittori, journalisti ja liikunnanohjaaja. Yksi vastaajista kertoi toiveestaan päästä Yhdysvaltoihin vaihtoon lukion aikana.

”Haaveenani oli päästä kosmetologiksi tai leipuri-kondiittoriksi. Hain kouluihin mutta en

päässyt halumalleni alalle. Viimeisimpänä vaihtoehtona oli catering-ravintolakokki-ala, johon sitten pääsinkin.”

”Halusin mennä lukion jälkeen opiskelemaan journalismia. Halusin ammatin, missä viihdyn varmasti, en rahan takia.”

”Liikunnanohjaajan tehtävät”

Yhdellä vastaajalla ei ollut selkeää kuvaa ammatista, mutta hän kuitenkin tiesi alan, jolla haluaisi työskennellä.

”Tehdä töitä eläinten kanssa.”

Kolme vastaajistamme kertoi suunnitelmien ja haaveiden toteutuneen. He olivat saaneet ammatin ja osa oli mukana työelämässä. Lukion aikainen opintovaihto oli onnistunut, mutta kohdamaa oli vaihtunut. Kolmen vastaajan yläasteen haaveet ja suunnitelmat eivät olleet toteutuneet. Yhden kohdalla suunnitelmat olivat muuttuneet, kun hän oli kokenut opiskelevansa väärää alaa ja keskeytti opinnot. Keskeytyksen jälkeen hän oli mennyt kymppiluokalle pohtimaan uutta alaa ja valmistuu pian lähihoitajaksi. Yhden vastaajan kohdalla haaveammatti oli toteutunut, mutta hän ei ollut työllistynyt alalle. Yksi vastaaja ei ollut päässyt opiskelemaan haluamaansa alaa.

Opinto-ohjaajalta vastaajat olisivat kaivanneet enemmän kiinnostusta ja vaihtoehtoja jatko-opintoihin siirtymiseen liittyen. Osa vastaajista oli kokenut, ettei saanut opinto-ohjaajalta riittävästi tukea.

”Olisin kaivannut lisää mietiskelyä ja itsensäatutkistelua, että mihin on hyvä mennä ja tukea siihen että pärjäisin uudessa koulussa.”

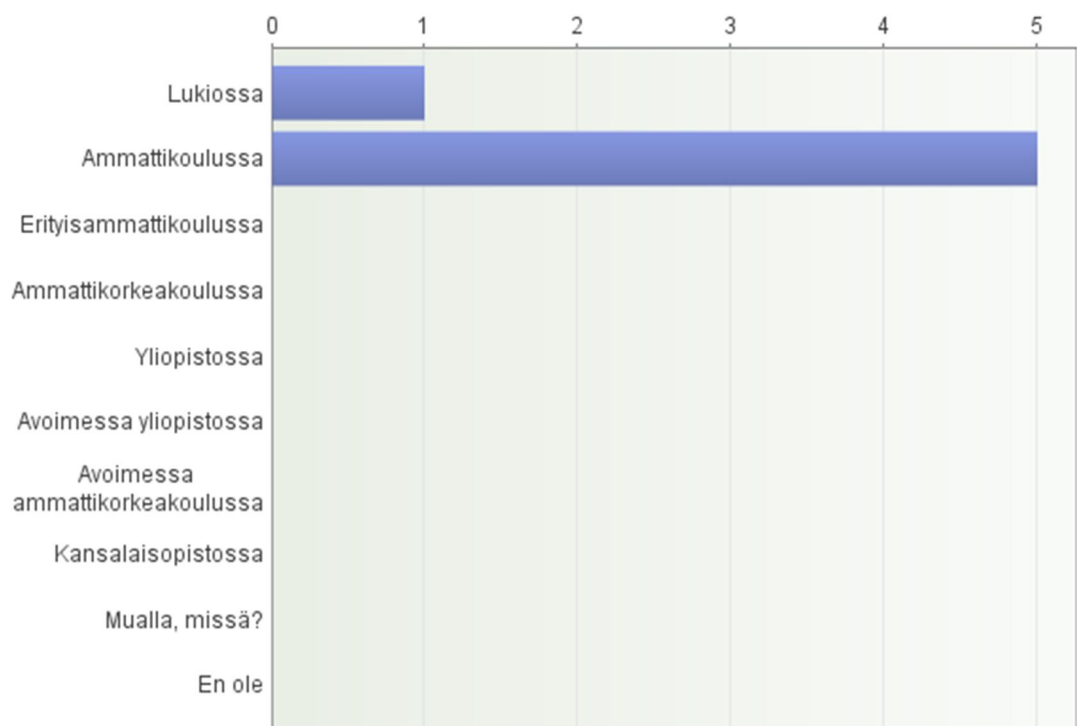
”Nyt on vielä fiilis, että miksi haluan vaikka olen valmistunut ammattiin. Tämä ei jää ai-noaksi ammatiksi!”

Toisaalta toinen osa kertoi saaneensa riittävästi tukea. Tulevaisuuden ja jatko-opintojen suunnittelussa vastaajat olivat hyödynnetty opinto-ohjaajaa, opettajia, kuraattoria, tutkiopettajaa sekä oppilaskodin ohjaajia. Yksi vastaajista kertoi opettajien ja opinto-ohjaajan pelotelleen lukion rankkuudella. Pelottelu oli vastaajan kohdalla osoittautunut kuitenkin turhaksi. Vastaajat olisivat kaivanneet enemmän tietoa kymppiluokasta ja ammattitartista. Myös tutustumiskäyntejä olisi voinut olla enemmän.

7.3 Jatko-opinnot

Kyselyyn vastanneista yksi on suorittanut lukion, ja viisi on suorittanut ammattikoulun tai olivat suorittamassa sitä. Kaikki vastaajat olivat suorittaneet tai olivat suorittamassa jatko-opintojaan yleisopetuksessa tulkin avustamana. Ammattialat, joita he kertovat opiskelevansa tai opiskelleensa, olivat sosiaali-, terveys- ja logistiikka-ala sekä maatalouden perustutkinto. Yksi oli opiskellut viittomakielen ohjaajaksi ja yksi lukiossa.

Kuvio 3. Jatko-opinnot peruskoulun suorittamisen jälkeen.

Kaikki vastaajat olivat kokeneet, että pystyvät opiskelemaan yleisopetuksessa tulkkien avustuksella ja erityisopetuksen yleisen tuen avulla. Kaikki kertoivat käyttäneensä tai käyttävänsä opinnoissaan opiskelutulkkia. Yksi vastaajista kertoi käyttäneensä ruotsin ja englannin kielessä kirjoitustulkkia, mutta lopettaneensa sen, koska siitä ei ollut hänelle merkittävää hyötyä.

”En saanut, tunsin pärjääväni kuulevien seassa tulkkien välityksellä.”

”Minulla oli aina viittomakielen tulkit tunneilla mukana.”

”Minulla on kaksi tulkkia, yhdesrä tulkkausfirmasta. He ovat huippuja!”

”Opiskelutulkit tukee opintoihin ja se riittää.”

Tulkkien merkitys opintojen etenemisessä on siis merkittävä. Erityisopetuksen yleisen tuen tukimuodot näkyivät myös vahvasti vastauksissa. Osa vastaajista oli saanut tukiope-
tusta, erityisopetusta, ja yksi kertoi opiskelleensa S2-kieltä (suomi toisena kielenä) maa-
hanmuuttajien kanssa. Yhden vastaajan mukaan hän oli saanut tukea ATTO-aineissa (am-
mattitaitoa täydentävät tutkinnon osat), mutta ammatillisissa aineissa tai käytännön har-
joitteissa hän ei ollut saanut erityistä apua.

”Opiskelutulkkauksen ja erityisopettajan tuen.”

Kaikki vastaajat kokivat, että viittomakielisyys ei ollut sulkenut pois jatko-opiskelumah-
dollisuuksia. Yhden vastaajan kohdalla pääsykokeissa oli ihmetelty, kuinka hän kommu-
nikoi, koska on viittomakielinen. Tästä huolimatta vastaaja oli saanut koulupaikan.

*”Pääsykokeissa ihmeteltiin, että miten aion kommunikoida kun olen viittomakielinen
mutta sain ilmeisesti vakuutettua kun pääsin kouluun.”*

Yksi vastaajista kertoi opiskelleensa yleisopetuksen ammattikoulussa viittomakielen
tulkkien avulla. Viittomakielisyyden sijaan allergiat olivat sulkeneet yhden vastaajan
ovia, mutta hän oli kuitenkin tietoisuus siitä, mihin pystyy ja se oli auttanut valitsemaan
jatko-opintopaikkoja.

Viittomakielisyys ei ollut sulkenut pois harjoittelupaikkoja tai opiskelumuotoja neljältä
vastaajalta. Kaksi vastaajaa kertoi viittomakielestä olleen vain hyötyä. Viittomakielisyys
oli yhden vastaajan mukaan hieman arveluttanut yhtä työharjoittelupaikkaa, mutta tästä
huolimatta hän oli saanut paikan ja suoriutunut työharjoittelusta hyvin.

*”Yksi harjoittelupaikka epäili minun ottamista, koska olen viittomakielinen mutta loppujen
lopuksi pääsin harjoitteluun ja kumosin heidän ennakkoluulot!”*

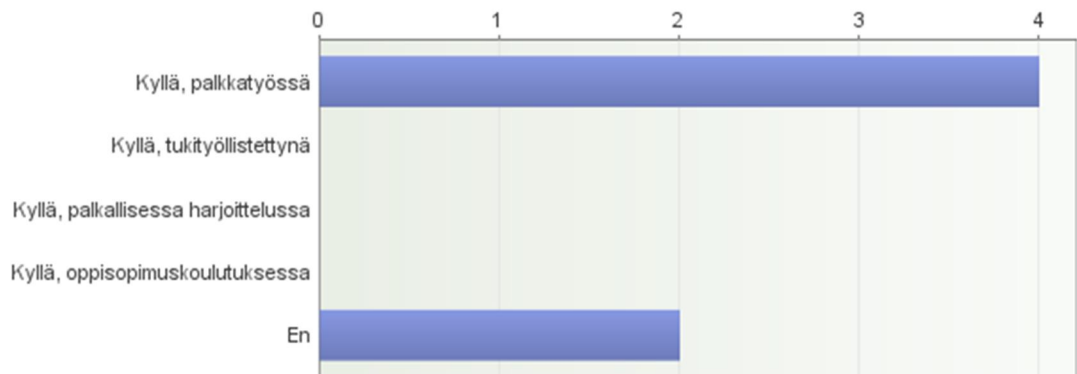
*”Ei yhtään, kaikki on kiinnostunut viittomakielen takia, olen erityinen ja menestyvä opis-
kelija heidän katseessa.”*

Viittomakielisyys kiinnostaa joitain työpaikkoja ja –yhteisöjä. Yksi vastaaja koki, että
hänen viittomakielisyytensä on ollut vain eduksi, työssäoppimispaikkoja etsiessä. Yhden
vastaajan kohdalla työssäoppiminen ei ollut toteutunut eräässä meijeristä, mutta syy tähän
työssäoppimispaikan epäämiseen ei vastauksista selvinnyt.

7.4 Työelämä ja tulevaisuus

Kysyimme vastaajilta, ovatko he nyt tai ovatko joskus olleet työelämässä. Vastaajista neljä kertoo olevansa tai olleensa työelämässä. Kaikki työllistyneet ovat olleet palkkatyössä, eivätkä esimerkiksi tukityöllistettynä tai palkallisessa harjoittelussa.

Kuvio 4. Työllistyminen.

Työllistyneistä neljästä kolme kertoo työskentelevänsä koulutustaan vastaavassa työssä. Yksi vastaajista kertoi, että ei ole saanut koulutustaan vastaavaa työtä, mutta työskentelee henkilökohtaisena avustajana ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ja erään asumisyksikön asukkaiden avustajana. Myös erilaiset lastenleirit työllistävät häntä viikonloppuisin ja kesäisin. Yhden vastaajan työllistymättömyyden syy on lukio, jota hän vielä suorittaa. Kenenkään vastaajan kohdalla viittomakielisyys ei ollut sulkenut pois työpaikkoja tai -tehtäviä. Yksi vastaajista arveli, että viittomakielisyys saattaa jatkossa tulla sulkemaan häneltä joitakin työpaikkoja pois.

”Pääsin nykyiseen työpaikkaani harjoittelun kautta heti valmistumisen jälkeen.”

Viisi kuudesta kyselyyn vastanneista aikoi vielä lisäkouluttautua. Näin vastanneiden haaveena lisäkouluttautumisen suhteen oli ammattikoulu-, ammattikorkeakoulu- tai yliopisto-opinnot. Jatkokouluttautumis suunnitelmat tai niiden aikataulut eivät kuitenkin ole vielä hirveän selkeitä vastaajille. Yksi pohtii ammattikoulun ja oppisopimuskoulutuksen väliltä, ja useampi haluaa pitää muutaman välivuoden opiskelemisesta sekä käydä työssä. Kaikki olivat valmiita opiskelemaan lisää, mikäli eivät työllisty opiskelemalleen alalle.

”Kyllä, aion lukion jälkeen mennä yliopistoon opiskelemaan psykologiaa. Mikäli en pääse, sosionomi on myös mielenkiintoinen ala. Olen opiskelijatyyppeä, että voisin opiskella koko elämäni.”

Kaikki kyselyyn vastanneista kertoivat olevansa tyytyväisiä omaan opiskelu- ja työpolkuunsa. Osa oli tyytyväisempiä polkuunsa kuin toiset. Yksi kertoo saaneensa tähän mennessä kaiken mitä halusi. Työelämässä mukana oleminen ja onnistuneet ammatinvalinnat ovat lisänneet vastaajien tyytyväisyyttä.

”Olen todella kiitollinen, että olen työssäkäyvä nykyaikana.”

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tuloksista suurimpana yllätyksenä meille opinnäytetyön tekijöille tuli se, että kaikki kyselyyn vastanneet olivat sijoittuneet jatko-opintoihin yleisopetuksen piiriin. Toisaalta Suomessa saatavilla olevan viittomakielisen opetuksen tarjonnan vähäisyys huomioiden (Kuurojen Liitto ry 2010, 37) tämä tulos on järkevä.

Kyselyn vastauksista huomasimme jokaisen vastaajan päässeen jatko-opintoihin, eikä kukaan joutunut niin sanotuksi väliinputoajaksi. Vastaajien tulevaisuudentavoitteet olivat yllättävän korkeat. He suunnittelivat esimerkiksi opintoja ammattikorkeakoulussa ja yliopistossa. Tästä tuloksesta voidaan päätellä, että vastaajien kokemukset opiskelusta ovat hyviä. Ilman hyviä kokemuksia opiskelun sujuvuudesta jatkokoulutautumissuunnitelmat jäisivät vähäisemmiksi, tai niitä ei olisi ollenkaan. Tulkkien merkitys on ollut vastaajien kohdalla ilmeisen suuri ainakin opiskelujen aikana. Jokainen vastaaja on hyödyntänyt opiskelutulkkia opinnoissaan. Koemme itse viittomakielisten olevan enemmän kielivähemmistö kuin vammaisryhmä. Viittomakielisyys näkyi vastauksissa esimerkiksi lauseen rakenteissa ja sanavalinnoissa.

Suurin osa vastaajista olisi kaivannut enemmän tukea ammatinvalinnassa ja tietoa vaihtoehtoista. Vastaajat olisivat kaivanneet enemmän tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin ja keinoja oman ammatin löytämiseen. Tämä tulos hieman yllätti, koska olemme pitäneet Valteri Onervan nivelvaiheen tukea tiiviinä ja hyvänä. Karmala (2015) kertoi Valteri Onervan nivelvaiheen tukimuotoihin kuuluvan runsaasti ammatinvalinnanohjausta ja tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin. Oppilaille on myös mahdollisuus pidempiin tutustumisjaksoihin ja koulutuskokeiluihin haluamiinsa oppilaitoksiin (Karmala Pekka, henkilökohtainen tiedonanto 19.11.2015). Eräs vastaaja kertoi hyödyntäneensä ammatinvalinnassa opinto-ohjaajan lisäksi myös kuraattoria, erityisopettajaa sekä oppilaskodin ohjaajia. Mikäli oppilas ei koe opinto-ohjauksen tukea ammatinvalinnassa riittäväksi, on hänellä mahdollisuus lisätukeen. Voimme siis todeta, että on oppilaan omasta aktiivisuudesta kiinni, hyödyntääkö hän Valteri Onervan tarjolla olevaa lisätukea ammatinvalinnassa.

Nuoret tuntuivat löytäneen paikkansa tässä yhteiskunnassa. Nuoret ovat sijoittuneet kuulevien joukkoon niin opintojen kuin työn osalta. Vastauksista voimme päätellä, ettei nuoret pidä itseään vähemmistön edustajana. Nuoret erottaa kuulevista vain kommunikatiokeino.

Suurimmalla osalla vastaajista viittomakielisyyks ei ole tuottanut ongelmia opinnoissa tai työelämässä. Tosin viittomakielisillä tuntui olevan hyvä käsitys siitä, mitä he voivat opiskella ja mitä ei: he olivat tietoisia siitä, mitä ammattialoja kuurous sulkee pois. Viittomakielisyyden vaikuttamattomuus oli meille opinnäytetyön tekijöille pieni yllätys. Viittomakielisiä on suhteessa pieni osa väestöstä ja harvalla kuulevalla on kokemusta viittomakielisistä, elleivät he työskentele tai elä heidän kanssaan. Yleisesti voisi olettaa kuulevien jännittävän esimerkiksi kommunikointia viittomakielisen kanssa.

Kyselyn vastauksista voimme päätellä ennakkoluulojen hälvenneen niin viittomakielisten kuin kuulevien keskuudessa. Nuoret eivät olleet kohdanneet esteitä, yhtä lukuun ottamatta, viittomakielisyyden vuoksi opinto- tai työpoluilla. Nuoret ovat myös hakeutuneet yleisopetukseen ja kilpailevat tai tulevat kilpailemaan kuulevien kanssa samoista työpaikoista.

Kyselyyn vastanneet nuoret tuntuvat suhtautuvan viittomakielisyyteen myönteisesti. Osa koki jopa viittomakielen nostavan heidän arvoaan työmarkkinoilla. Tulevaisuuteen kaikki suhtautuivat myönteisesti ja realistisesti. Nuorien tulevaisuuden suunnitelmat koskivat korkeakouluja, yliopistoja ja omaa koulutusta vastaavaa työtä. Realismista kertoi se, että suurin osa nuorista tiesi mitä voivat opiskella ja minne voivat työllistyä. Kukaan ei ollut keskeyttänyt opintoja niiden haastavuuden vuoksi, vaan jokainen on tiedostanut omat kykynsä ja voimavaransa opiskelupaikkaa hakiessaan.

8.2 Tutkimusprosessin haasteet

Alussa pohdimme, olisiko tiedonkeruumenetelmämme haastattelu vai kysely. Haastattelun avulla olisimme voineet saada suuremman ja kattavamman aineiston. Suunnitteluvaiheessa koimme haastatteluiden olevan liian haastavia. Syitä haastattelusta luopumiseen oli haastatteluiden aikataulut ja haastateltavien tavoittaminen. Lisäksi tulkkien käyttö

olisi ollut haastavaa: käytännössä ongelmia olisivat tuottaneet tulkkien palkkiot ja riski väärin tulkintoihin tulkatessa. Kyselyyn päädyimme sen yksinkertaisuuden ja käytännöllisyyden vuoksi. Kyselyssä on tietenkin myös olemassa riski väärintulkinnasta, mutta teimme parhaamme välttääksemme sen. Mahdolliset väärintulkinnat ehkäisimme tarkkaan harkituilla kysymyksillä ja vastausvaihtoehdoilla sekä tarkastutimme ne Valteri Onervassa.

Vähäiseen vastaajamäärään on voinut vaikuttaa useat tekijät. Voi olla, että joillakin vastaajista on ollut liian korkea kynnyks kirjoittaa suomea. On hyvä muistaa, että suomen kieli ei ole viittomakielisten äidinkieli. Viittomakielisyys näkyi melko vahvasti kyselymme vastauksissa: lauserakenteet ja jotkut erikoiset sanavalinnat työllistivät tulosten läpikäymisessä. Haastavaa oli kysymysten asetteleminen sellaisiksi, etteivät viittomakieliset voisi ymmärtää kysymyksiä väärin. Hyödynsimme Valteri Onervan henkilökunnan ammattitaitoa ja tietämystä viittomakielestä kysymysten asettelussa.

Kuurojen yhteisö on varsin pieni ja tiivis, mikä on saattanut aiheuttaa vastaajille pelkoa tunnistettavuudesta. Kyselyn vastaukset julkaistiin anonyymina, mutta pienessä yhteisössä pelkästään opinto- ja työpoluista voi olla mahdollista päätellä, kuka on kysymyksessä. Lopullisten vastaajien henkilöllisyys on ainoastaan meidän opinnäytetyön tekijöiden tiedossa, ja pyrimme kirjoittamaan tutkimuksen tuloksista niin, ettei tätä tunnistettavuusongelmaa tulisi.

Teimme kyselyn Webropol-palveluun, johon tarvitsimme vastaajien sähköpostiosoitteet. Osoitteet saimme Valteri Onervan kuraattorilta ja erityisopettajalta. Ongelmana kuitenkin oli, ettei sähköpostien toiminnasta tai niiden käytön aktiivisuudesta ollut tietoa. Vastausmäärästä voimme päätellä, että todennäköisesti kaikki sähköpostiosoitteet eivät olleet aktiivisessa käytössä. Mikäli meillä olisi ollut useampia yhteyshenkilöitä, olisimme voineet onnistua paremmin tutkimuksen kohderyhmän tiedottamisessa ja ajantasaisten yhteystietojen saamisessa.

Kyselyä tehdessä olisimme voineet pohtia vielä tarkemmin kysymysten muotoa ja asetelua. Oikeanlaisella muotoilulla olisimme voineet saada kattavamman aineiston, ja tarkempia kuvauksia vastaajien polkujen rakentumisesta. Olisi ollut myös mielenkiintoista

tietää minkälaisia kokemuksia Haukkarannan koulun entisillä oppilailta on jälkiseuranta-käytännöstä.

8.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tästä aiheesta on tehty aiemmin vähän tutkimuksia, mistä johtuen jatkotutkimusaiheita on paljon. Laajempaa tietoa kaivataan siitä, miten viittomakielisten polut ovat rakentuneet jatko-opintojen ja työelämän suhteen. Mielenkiintoista olisi myös saada tietää lisää viittomakielisten elämänpolusta, esimerkiksi seurantatutkimuksena. Viittomakielen kulttuurin tutkiminen olisi tärkeää, koska nykyinen tieto on pintapuolista, vanhaa ja ripoteltua. Viittomakielestä ja sen kulttuurista löytyy tietoa useimmiten vain kokoomateoksista, joissa käsitellään vammaisuuden eri muotoja. Kulttuurin tutkiminen lisäisi sen näkyvyyttä ja ihmisten tietoutta siitä. Tietouden avulla viittomakielisistä voisi tulla selkeämmin kielivähemmistö kuin vammaisryhmä.

Jatkotutkimuksissa voisi panostaa ennen kyselyä tehtävään tiedottamiseen, mikäli haluaa suuremman otannan. Tiedottamista voisi tehdä niissä paikoissa, joissa viittomakieliset asioivat tai asuivat, esimerkiksi Kuurojen Palvelusäätiöllä. Tiedottamisessa voisi hyödyntää myös mahdollisesti Kuurojen Liittoa ja pienempiä paikallisia toimijoita. Mahdollisten jatkotutkimusten tekijöiden olisi mielestämme syytä hallita viittomakieli. Silloin heillä olisi parempi käsitys viittomakielen rakenteista, sekä siitä, kuinka se eroaa puhutusta kielestä. Näin ollen se vaikuttaisi tutkimuksen toteutukseen ja laatuun.

Jatkotutkimuksissa olisi hyvä harkita aineistonkeruumenetelmänä viittomakielisten haastatteluita. Haastattelumenetelmällä voisi saada syvempiä ja kattavampia vastauksia. Tätä menetelmää käyttäessä olisi mielestämme hyvä hallita viittomakieli. Tässä on hyvä opinäytetyön idea esimerkiksi viittomakielen tulkeiksi opiskeleville.

Tutkimuksella olemme saaneet kerättyä tietoa entisten viittomakielisten oppilaiden matkasta peruskoulun päättymisestä tähän päivään. Vastaavaa tietoa Valteri Onervalla ei ole ennen ollut käytössä, koska aiemmat tutkimukset heidän oppilaistaan ovat koskeneet kielihäiriöisiä. Keräämäämmme tietoa tullaan hyödyntämään Valteri Onervan vanhempainpäivissä, mutta myös mahdollisesti muissa tilaisuuksissa. Valteri Onerva saa vapaat kädet

muokata tietopakettia. He voivat esimerkiksi laittaa sen internetsivuilleen tai painattaa siitä paperiversioita. Tuloksia voidaan hyödyntää Valteri Onervassa myös työn kehittämisessä esimerkiksi jatko-opintoihin liittyen.

LÄHTEET

- Ameo i.a.a. Oppilaitokset. Viitattu 24.1.2016. <http://ameo.fi/oppilaitokset/>.
- Ameo i.a.b. Ammatillinen erityisopetus. Viitattu 16.2.2016. <http://ameo.fi/ammattillinen-erityisopetus/>.
- Apajalahti, Martti 2004. Äidinkielen ja kotimaisten kielten asema. Teoksessa Vitikka Erja & Saloran-Eriksson Outi (toim.) Uudistuva perusopetus – Näkökulmia opetuksen ja opetussuunnitelman kehittämiseen. Helsinki: Opetushallitus, 129–131.
- Autismi ja Aspergerliitto ry i.a. Autismin kirjo – mistä on kysymys? Viitattu 10.2.2016. http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo.
- Blackorby, Jose & Wagner, Mary 1996. Longitudinal Postschool Outcomes of Youth with Disabilities: Findings from the National Longitudinal Transition Study. California: SRI International. Tuloste tekijän hallussa.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. C Katsauksia ja aineistoja 17. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavana verkkoversiona. Viitattu 27.1.2015. <http://www.diak.fi/opiskelu/opinnaytetyo/Sivut/default.aspx>.
- Ehrnrooth, Jari 1990. Intuitio ja analyysi. Teoksessa Mäkelä Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus Ab, 30-41.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Haapasalo, Seija 1993. Erityisluokalta elämään. Mukautettuun ja vammautuneiden opetukseen osallistuneiden nuorten hakeutuminen jatkokoulutukseen ja työelämään. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Hallinen, Irmeli; Koivula, Pirjo & Virtanen, Pirkko 2006. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetus. Teoksessa Peltonen Heidi (toim.) Opiskelun tuki esi- ja perusopetuksessa – Virikkeitä ja toimintamalleja yleisen ja erityisen tuen järjestämiseksi. Helsinki: Opetushallitus, 129–188.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastatteluiden teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino, Helsinki.

- Hirsjärvi, Sirkka 2009a. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula (toim.) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 123–166.
- Hirsjärvi, Sirkka 2009b. Tutkimustyytit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. Teoksessa Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula (toim.) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 191–220.
- Honkanen, Eija 2008. Ammatillisen koulutuksen ja erityisopetuksen kehittyminen. Teoksessa Honkanen Eija, Kaikkonen Leena & Kotila Hannu (toim.) Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 15–27.
- Honkanen, Minna & Niemi, Pauliina 2010. Äänetön kulttuuri – viittomakielisten kulttuuripalvelut. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Matkailun koulutusohjelma. Viitattu 9.2.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/26393/Honkanen_Minna_Niemi_Pauliina.pdf?sequence=3.
- Huhtanen, Mari; Puukko, Mika; Rainó, Päivi; Sivunen, Nina & Vivolin-Karén, Riitta 2016. Viittomakielen oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015. Viitattu 19.2.2016. http://karvi.fi/app/uploads/2016/02/KARVI_0316.pdf.
- Kansaneläkelaitos 2015a. Tulkin tilaaminen. Viitattu 27.1.2016. http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut_tulkin-tilaaminen
- Kansaneläkelaitos 2015b. Kuka tulee tulkiksi. Viitattu 27.1.2016. http://www.kela.fi/tulkin-tilaaminen_kuka-tulee-tulkiksi.
- Kansaneläkelaitos 2015c. Opiskelutulkkaukset. Viitattu 27.1.2016. http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut_opiskelutulkkaukset.
- Kansaneläkelaitos 2015d. Näin haet opiskelutulkkaukset. Viitattu 27.1.2016. <http://www.kela.fi/opiskelutulkkaukset>.
- Karmala, Pekka 2015. Opinto-ohjaaja, Valteri Onerva. Henkilökohtainen tiedonanto 19.11.
- Kuurojen Liitto ry 2010. Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. Viitattu 16.2.2016. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk15/Viittomakielten_kielipoliittinen_ohjelma.pdf.
- Lahtinen, Pirjo 2015. Kuraattori, Valteri Onerva. Henkilökohtainen tiedonanto 15.5.
- Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta 2010. 133/2010. Viitattu 27.1.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100133>.

- Leppänen, Ilona 2016. Informaatikko, Kuurojen Liitto ry. Henkilökohtainen tiedonanto 11.2.
- Malm, Anja 2000. Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 2000.
- Merimaa, Erkki 2011. Erityistä tukea tarvitsevan opetus ja ohjaus. Teoksessa Kasurinen Helena, Merimaa Erkki & Pirttiniemi Juhani (toim.) OPO – Opinto-ohjaajan käsikirja. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus, 171–183.
- Metsämuuronen, Jari 2006a. Laadullisen tutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Metsämuuronen Jari (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International methelp Ky, 84–89.
- Metsämuuronen, Jari 2006b. Aineiston hankinnan menetelmät. Teoksessa Metsämuuronen Jari (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International methelp Ky, 112–120.
- Opetushallitus i.a.a. Perusopetus. Viitattu 14.11.2014. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus.
- Opetushallitus i.a.b. Lomakkeet oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Viitattu 2.1.2016. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/lomakkeet_oppimisen_ja_koulunkaynnin_tukeen.
- Opetushallitus i.a.c. Ammatillinen erityisopetus. Viitattu 24.1.2016. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ammattilliset_perustutkinnot/ammattillinen_erityisopetus.
- Perus- ja erityisopetuksen tietopankki i.a. Mitä on erityisopetus? Viitattu 15.11.2014. <http://www.perusopetus.fi/paivahoito-ja-koulu/mita-on-erityisopetus/>.
- Perusopetuslaki 1998. 21.8.1998/628. Viitattu 3.1.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 13.3.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.
- Sarlin, Hanna-Mari & Koivula, Pirjo 2009. Opiskelun tuen järjestäminen käytännössä Yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Teoksessa Ikonen Oiva & Krogerus Ansaliina (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 20–59.

- Senaatti 2014. Oppimis- ja ohjauskeskus Onervalle uusi rakennus. Viitattu 27.12.2015.
http://www.senaatti.fi/senaatti/uutishuone/tiedotteet-ja-uutiset/216/oppimis-ja_ohjauskeskus_onervalle_uusi_rakennus.
- Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.a. Opiskelutulkki. Viitattu 10.2.2016.
<http://www.tulkit.net/ammatti/opiskelutulkkaus>.
- Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.b. Koulutus. Viitattu 10.2.2016. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit/koulutus>.
- Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.c. Viittomakielen tulkit. Viitattu 28.1.2016.
<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit>.
- Suomen viittomakielen tulkit ry i.a.d. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Viitattu 28.1.2016. <http://www.tulkit.net/ammatti/asioimistulkin-ammattisaannosto>.
- Takala, Marketta & Lehtomäki, Elina 2002. Kieli, kuulo ja oppiminen: kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Helsinki: Tammi.
- Tuotantoyksikkö Kantti i.a. Perustietoa viittomakielestä. Viitattu 15.11.2014.
<http://www.kantti.net/viittomakieli/viittomakielen-alkeita-2>.
- Valteri i.a.a. Valteri uudistuu. Viitattu 27.12.2015. <https://www.valteri.fi/>.
- Valteri i.a.b. Ohjaus ja tuki. Viitattu 3.1.2016. <https://www.valteri.fi/ohjaus-ja-tuki.html>.
- Valteri Onerva i.a.a. Onerva. Viitattu 27.12.2015. <https://www.onerva.fi/onerva/>.
- Valteri Onerva i.a.b. Yhteystiedot. Viitattu 27.12.2015. <https://www.onerva.fi/yhteystiedot/>.
- Valteri Onerva i.a.c. Valteri-koulu Onerva. Viitattu 3.1.2016. <http://www.onerva.fi/valteri-koulu-onerva/>.
- Valteri Onerva i.a.d. Oppimista tukeva kuntoutus. Viitattu 3.1.2016.
<http://www.onerva.fi/valteri-koulu-onerva/oppimista-tukeva-kuntoutus/>.
- Valteri Onerva i.a.e. Oppilaaksi hakeminen. Viitattu 3.1.2016. <http://www.onerva.fi/valteri-koulu-onerva/oppilaaksi-hakeminen/>.
- Valteri Onerva i.a.f. Tukijaksojen sisällöt ja osa-alueet. Viitattu 3.1.2016.
<https://www.onerva.fi/tukipalvelut/tukijaksot/tukijaksojen-sisallot-ja-osa-alueet/>.
- Wallvik, Birgitta 2001. Viitotulla tiellä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

- Webropol i.a.a. Luo kysely. Viitattu 18.2.2016. <http://webropol.fi/kysely-ja-raportointityokalu/luo-kyselyita/>.
- Webropol i.a.b. Kerää vastauksia kyselyyn. Viitattu 18.2.2016. <http://webropol.fi/kysely-ja-raportointityokalu/keraa-vastauksia/>.
- Webropol i.a.c. Raportoi tulokset automaattisesti. Viitattu 18.2.2016. <http://webropol.fi/kysely-ja-raportointityokalu/analysoi-ja-visualisoi/>.
- Wikman, Minna 2000. ”Jos kaikki kuulevat osaisivat viittoa” – tutkimus suomalaisten kuurojen kokemasta hyvinvoinnista. Helsinki: Hakapaino.

LIITE 1 Kysymyspatteristo

1. Vastauksesi ovat meille arvokkaita, mutta sinä päätät kuinka me niitä saamme käyttää. Kaikkia vastauksia käsitellään anonyymeinä eli niin, ettei yksittäistä haastateltavaa voida tunnistaa vastauksista, eikä tietoja käytetä mihinkään muuhun kuin tähän opinnäytetyöhön. Meitä sitoo myös vaitiolovelvollisuus, eli emme tule julkaisemaan tai kertomaan missään vaiheessa ketä tutkimuksessa on ollut mukana.

Saammeko käyttää vastauksiasi?

Opinnäytetyön raporttiin ja luovuttaa Onerva Mäen koululle (anonyyminä)

Vain opinnäytetyön raporttiin

En halua, että vastauksiani käytetään mihinkään

➔ Kysely päättyy

(2. Kysely on osaltasi päättynyt tähän. Haluatko jättää meille jotain terveisiä?)

3. Minkä ikäinen olet?

18-20v

21-25v

26-30v

31-40v

yli 41v

4. Oletko

Mies

Nainen

5. Oletko tällä hetkellä

Työssä

Työtön

Opiskelija

Eläkeläinen

Muu, mikä?

6. Asutko tällä hetkellä

Yksin

Vanhempien/hoitajien/hoitajan kanssa

Avo-/aviopuolison kanssa

Kommuunissa/soluasunnossa

Mualla, missä?

7. Onko asuntosi

Vuokra-asunto

Omistusasunto

Asumisoikeusasunto

Osaomistusasunto

Muu, mikä?

8. Minkälaisia tulevaisuudensuunnitelmia ja -haaveita sinulla oli käydessäsi yläkoulua/yläastetta?

Avoinkysymys.

9. Ovatko yläaste-/yläkouluaikeiset suunnitelmat ja haaveet toteutuneet? Miten?

Avoinkysymys.

10. Minkälaista tukea sait yläasteella/yläkoulussa jatko-opintoihin siirtymisen suhteen? (Olisitko kaivannut jotain muuta/enemmän?)

Avoin kysymys.

11. Sulkiko viittomakielisytesi mielestäsi jotain jatko-opiskelumahdollisuuksia pois?

Avoin kysymys.

12. Oletko suorittanut jatko-opintoja peruskoulun jälkeen

Lukiossa

Ammattikoulussa

Erityisammattikoulussa

Ammattikorkeakoulussa

Yliopistossa

Avoimessa yliopistossa

Avoimessa ammattikorkeakoulussa

Kansalaisopistossa

Mualla, missä?

En ole

13. Missä oppilaitoksessa suoritit jatko-opintosi? Mitä tutkintoa opiskelit siellä?

Avoin kysymys.

14. Mikäli se oli ns. kuulevien koulu, saitko jonkinlaista tukea/apua opintojesi suorittamiseen?

Avoin kysymys.

15. Onko viittomakielisyytesi sulkenut opintojesi aikana pois esimerkiksi joitain tiettyjä harjoittelupaikkoja, opiskelumuotoja tms.?

Avoinkysymys.

16. Oletko tällä hetkellä tai oletko ollut työelämässä?

Kyllä, palkkatyössä

Kyllä, tukityöllistettynä

Kyllä, palkallisessa harjoittelussa

Kyllä, oppisopimuskoulutuksessa

En

17. Oletko saanut koulutustasi vastaavaa työtä?

Avoinkysymys.

18. Onko viittomakielisyytesi sulkenut pois joitakin työpaikkoja tai –tehtäviä?

Avoinkysymys.

19. Oletko miettinyt lisäkouluttautumista? Miten ja missä?

Avoinkysymys.

20. Oletko itse ollut tyytyväinen omaan opiskelu- ja työpolkuusi?

Avoinkysymys.

21. Kiitos kun jaksoit näin pitkälle! :) Emme voi tarpeeksi painottaa, kuinka arvokasta tietoa olet antanut juuri meille opinnäytetyöhömme. Mikäli haluat osallistua leffalipun arvontaan, jätäthän vielä yhteystietosi. Yhteystietoja ei yhdistetä vastauksiin.